

EL MIRALL

febrer 1992

núm. 52

325 ptes.

Tres dècades de balearització
Joaquim Arenas / Emili Rodríguez Bernabeu
Valoració del Pacte Autonòmic

Biblioteques Municipals

PALMA Carrer d'en Colom i Jaume II

CORT

Pça. Cort, 1
c.p. 07 001

SON RAPINYA

Catalina March, s/n.
C.P. 07013

SON XIMELIS

Cap Blanc, s/n.
C.P. 07011

RAFAL VELL

Pere Ripoll Palou, 9
C.P. 07008

GENOVA

Barranco, 2
C.P. 07015

ESTABLIMENTS

Pça Immaculada, 3
C.P. 07010

SANT JORDI

Bauçà, 31
C.P. 07199

ARENAL

Pça. Gaspar Rul.lan
Garcies, 5
C.P. 07600

COLL D'EN REBASSA

Albuera, s/n.
C.P. 07007

BLANQUERNA

San Joaquín, 9
C.P. 07003

SON GOTLEU

Regal, 105
C.P. 07008

SA INDIOTERIA

Gremi Tintorers, s/n.
C.P. 07009

POLIGON DE LLEVANT

Ciutat de Queretaro, 3
C.P. 07007

MOLINAR

Xadó, 7
C.P. 07008

SANTA CATALINA

Fàbrica, 34
C.P. 07013

L'OLIVAR

Mercat de l'Olivar,
parades 104b/105b
C.P. 07002

BIBLIOTHEQUES

MUNICIPALS

Ajuntament de Palma

transferides o són òbvies (Plans estatals d'implantació o reestructuració de sectors econòmics, Gestió de Museus, Arxius i Biblioteques de titularitat estatal, Denominacions d'Origen, Ordenació del Sector Pesquer, Normes addicionals de protecció del medi ambient, etc.).

En altres casos són simples modificacions textuais (Productes Farmacèutics). Per últim, sovint s'indica

entre les formacions polítiques diferents, tota negociació per a dur a terme una ampliació de l'autogovern de les Comunitats Autònomes ha de tenir en compte el protagonisme que correspon als Parlaments autonòmics. La forma en què s'ha duit a terme aquest procés de negociació reflecteix el caràcter subordinat que el PP i el PSOE confereixen als Parlaments de les Comunitats Autònomes.

En relació a la competència d'Educació, cal considerar com a part d'aquesta transferència la Formació Professional Ocupacional que es pot impartir per l'INEM. Consideram prudent un termini màxim de dos anys per preparar la transferència de les funcions i serveis corresponents a la totalitat d'aquesta matèria. Després d'un període així es podria fer la transferència en bloc, que és preferible a un

La Biblioteca del Parlament.

que es tracta de competències sense mitjans, o molt limitades: Cassinos, jocs i apostes, Fundacions d'interès per a la Comunitat Autònoma, etc. En definitiva, ens farem una idea del pes real d'aquestes 33 competències contestant aquestes preguntes: quants edificis, funcionaris i milions es transferiran? En quant disminuiran els pressuposts generals de l'Estat una vegada culminades les transferències?.

Es produeix per tant, una vegada més, una lectura restrictiva de la, ja de per si restrictiva, Constitució Espanyola. Segons el nostre criteri, encara que la seva reforma és indispensable si volem que les nacions de l'Estat puguin accedir al ple autogovern, la Constitució permetria arribar més lluny del que estan disposats els partits estatals, partint d'aquestes pautes:

Ampliació de competències

Sense tancar les vies de diàleg

Els acords haurien de reconèixer la necessària Reforma de l'Estatut.

Les competències objecte d'ampliació no han de ser només les 33 prefixades i cal que es reconegui la

**S'ha d'evitar que mentre
es transfereixen
competències a les
CC.AA. el cos
burocràtic central
continuï augmentant**

situació diferenciada de la nostra Comunitat Autònoma pel que fa a aspectes com el Dret Civil, llengua i cultura pròpies, Consells Insulars i descentralització interna dins l'Arxipèlag, Domini Marítim, etc.

traspàs parcial de serveis, el qual pot generar molta confusió i un gran desgavell burocràtic.

S'ha de considerar el caràcter transferible dels serveis de l'INSALUD, l'INEM, FEVE,...

L'ampliació competencial requereix també una potenciació de la capacitat de control i legislativa dels Parlaments autonòmics, els quals, per tal de merèixer aquest nom i no ser com a òrgans locals "regionals", han de poder gaudir de la possibilitat d'esser dissolts pel President, d'acord amb la conjuntura política, sense tuteles alienes i prèviament a la convocatòria de noves eleccions. Així mateix, s'han d'allargar els períodes de sessions i s'ha de dotar la funció dels Diputats i Diputades d'acord amb un rigorós sistema d'incompatibilitats.

S'han d'arbitrar els mecanismes que assegurin la participació de les Comunitats Autònomes en les

polítiques europees.

No es pot deixar de banda en el procés de descentralitzar l'Estat la paral·lela reforma de l'administració central i de l'administració perifèrica. S'ha d'evitar que mentre es transfereixen competències a les CC.AA. el cos burocràtic central continuï augmentant.

Quant a la creació de Conferències Sectorials que han de planificar i coordinar les iniciatives de les Comunitats Autònomes, considerem negatiu tot el que suposi la presa d'acords vinculats per règim de majoria.

El Concert Econòmic Solidari

Però no hi haurà veritable

autonomia si no es resol el finançament autonòmic. En aquest sentit l'única garantia és el Concert Econòmic Solidari, previst en la Reforma del nostre Estatut, que garanteix l'autonomia financera i la corresponsabilitat fiscal atès que la Comunitat Autònoma recapti els impostos i transfereix a l'Estat la quantitat pactada.

En tot cas, encara que pel principi

de solidaritat unes comunitats contribueixin més que altres pel seu major nivell de renda per càpita, el que s'ha d'equiparar és el finançament dels serveis Pts./habitant. Solidaritat no significa renunciar als serveis en

matèries no transferides ni la seva correcta dotació pressupostària. La balança fiscal, en el cas de les Illes Balears, segueix essent totalment negativa i es pot afirmar, sense exageració, que ens trobam en un vertader cas d'expoliació econòmica.

Una altra oportunitat?

En definitiva, estam a punt de perdre una altra oportunitat històrica d'avançar cap a l'autogovern. Com tantes altres vegades, els representants dels partits centralistes es dobleguen als dictats del Centre, bé per afinitat ideològica o per submissió política. La desgràcia d'aquest país, en una etapa de recobriment de les

llibertats, ha estat que han accedit a les institucions que havien d'iniciar el recobriment nacional aquells que menys creien en l'Autogovern. □

Pere Sampol Mas, és parlamentari pel PSM-NM.

Sessió Plenària.

les mateixes condicions que els ciutadans de menor renda.

En aquest sentit, la proposta del Consell de Política Fiscal és insatisfactòria i deixa el finançament lluny de la suficiència financera necessària per tal de garantir els serveis públics adequats. A la vegada no preveu cap mecanisme que reguli les inversions estatals en aquelles

Viajes
MARTEL S.A.
G.A.T. 271

Central:
Oms, 50/b
07003 PALMA DE MALLORCA
Balears - Espanya
Tels. (9) 71/71 13 46 - 72 38 42

Sucursals:
Carles III, 22/b
07080 EIVISSA
Balears - Espanya
Tels. (9) 71/31 24 72 - 27

Pl. del Príncep
07701 MAÓ - MENORCA
Balears - Espanya
Tels. (9) 71/36 70 13

**LA SEVA AGÈNCIA DE VIATGES
A LES ILLES BALEARS
I ARA TAMBÉ A LES CANÀRIES**

Els nacionalistes Joan Mir i Gabriel Cañellas

JOSEP MOLL MARQUÈS

Quan jo era al·lot (i En Joan Mir i En Jordi Solé segurament no eren nats) disfrutava llegint la revista infantil catalana *En Patufet*. Era una absoluta delícia. A ca nostra n'hi havia una col·lecció gairebé completa, relligada perquè no es perdessin els números solts, encara que la nostra voracitat de lectors esburbats (a Can Moll n'hi havia molts més, d'al·lots llegidors!) va acabar deteriorant greument aquells volums, i me tem que així i tots s'hauran perdut.

En tot cas, a mi em queda el record d'aquelles historietes candoroses, d'aquelles il·lustracions magistrals, i d'aquells acudits graciosos en tots els sentits de la paraula. Un d'ells m'ha semblat perfectament aplicable a les opinions que han manifestat fa poc Joan Mir i Jordi Solé sobre les perspectives que el senyor Gabriel Cañellas acabi essent nacionalista o (no ve d'aquí!) independentista: L'escena transcorria en un tren, s'ha de suposar que en camí de Madrid a Barcelona o viceversa, en aquella època en què a cada aturada el cap de l'estació sortia a l'andana i anunciava a crits el nom de la població on s'havia aturat el tren. A la primera vinyeta es veia una parella ja gran, evidentment en espera del primer nét, que es gatinaven sobre el sexe de tan important personatge. "Serà nin!", deia el futur avi. "Serà nina!", replicava l'àvia tota remolesta. A la segona vinyeta es veia per la finestra del vagó el cap de l'estació on el tren s'acabava d'aturar, que cridava: "Sa-ra-gossa!". I a la tercera es veien els futurs avis, que exclamaven tot esglaiats: "Què

diu, ara, aquest home!"

A mi, que tota la vida he dit ca i cussa, però que ja sabia que a Barcelona es diu gos i gossa, l'acudit, amb

el seu joc fonètic de paraules entre "Saragossa" i "serà gossa!", em va semblar graciosíssim, i sempre me n'he recordat. I ara m'ha tornat a la

Jo bé voldria que el senyor Cañellas anàs evolucionant cap a un autèntic nacionalisme, però, com diuen els alemanys, només és que em manca la fe

memòria quan he vist aquesta espècie de "Disputa de l'ase" que han mantengut En Joan Mir i En Jordi Solé respecte de la futura ubicació del senyor Gabriel Cañellas davant la nostra qüestió nacional. "Serà nacionalista!", diu En Mir. "Serà independentista!", retruca En Solé. I jo, certament no esglaiat, però sí un bon punt astorat, no em puc estar de dir: "Què diuen, ara, aquests homes!".

La veritat és que jo bé voldria que el senyor Cañellas anàs evolucionant cap a un autèntic nacionalisme (això de l'independentisme, avui en dia, ja és més contingent), però, com diuen els alemanys, "nur, mir fehlt der Glaube": només és que em manca la fe. Que no m'ho crec, vaja. Em sembla més probable que, com deia Jordi Solé, el senyor Cañellas, arribat el cas, "s'apunti al carro de l'independentisme", expressió que sona a descripció d'un oportunisme pur i nuu, i per tant, com tots els oportunismes, suspecte i antipàtic.

Jo, en efecte, crec que si l'evolució sociològica d'aquest país illenc arribàs a ésser tal que el senyor Cañellas entengués que l'independentisme i només l'independentisme li assegurava els vots necessaris per a mantenir el poder, sabria perfectament passar per independentista. Ara bé: n'hi ha prou amb això per a considerarlo nacionalista (vull dir, és clar, nacionalista de la nostra nació i no d'una altra, perquè, com ja he dit tantes vegades, de nacionalistes en som tots; només és que no sempre de la nació "correcta")? Voleu dir, autoprocla-

mats custodis del Sant Graal de les essències de la nostra nació, que vos conformau amb tan poca cosa per a armar cavallers nacionalistes? Idò, valents defensors de la terra ens sortiran!

Per tal d'evitar malentesos, vull deixar clar que dic això sense la més mínima malvolença ni passió, sinó amb la màxima objectivitat possible. Només vull descriure un fet tal com jo el veig després de seguir durant molt de temps i bastant de prop la trajectòria del personatge. Un personatge, per cert, Gabriel Cañellas, que també a mi em resulta simpàtic com a persona (i crec que viceversa), sense que això pugui ésser obstacle per a la meua quasi total discrepància amb la seva ideologia (i d'ell amb la meua) i amb la seva gestió (o amb la seva no-gestió, millor dit) com a President de la nostra Comunitat, ni per al meu

den els socialistes per ressentiment, perquè el dia que deixen de tenir motius per a estar ressentits deixen d'ésser socialistes (i normalment són aquests els que es venen a més baix preu), tampoc no m'agraden els nacionalistes per oportunisme, perquè el dia que els sembli que ja no és oportú el nacionalisme, deixaran d'ésser nacionalistes.

Per això, simpaties personals a part, em resulta suspecte el sobtat (i suposat) nacionalisme del senyor Cañellas. Jo, almanco, no el veig, i no en tenc prou, per a posar aquesta etiqueta, amb algunes afirmacions esporàdiques, conjunturals i inconnexes. Sobretot quan, més que afirmacions, són insinuacions fetes quasi sempre en condicional i sense compromís o referència personal directa, del tipus de: "si això va així, haurem de fer nacionalisme", o aquella famosa "boutade" de dir que "el Govern socialista ha fet més nacionalistes que tots els règims anteriors", o cosa semblant.

I consti que no es tracta d'exigir cap examen per a concedir títols de nacionalista. Però em sembla evident que d'una persona que pertany a la cúpula dirigent del partit centralista per excel·lència (als que aquí vulguin somriure sorneguerament els recoman que, abans, estudiïn la història de les dretes espanyoles, i segur que perdran les rialles), que en el seu moment va estar en contra del nostre Estatut

d'Autonomia perquè li semblava massa autonomista, i que encara ara parla en castellà als seus fills, s'ha

Així com no m'agraden els socialistes per ressentiment, tampoc no m'agraden els nacionalistes per oportunisme

d'esperar alguna cosa més que unes simples manifestacions més o manco frívols abans de proclamar-lo

En Joan Mir no té ni punyetera idea del meu grau de compromís personal amb la nostra causa nacional

radical escepticisme respecte de la possibilitat que arribi a ésser sincerament nacionalista.

Insistesc en l'adverbi, perquè crec que aquí hi ha el quid de la qüestió: SINCERAMENT. Potser som massa esquitarell, però així com no m'agra-

FUNDACIÓ «SERVEIS DE CULTURA PER AL POBLE»

Per a la promoció popular de la nostra cultura estam al vostre servei

Demaneu informació a c. del Mar, 6, 3r.
07012 PALMA

A l'abril, la revista del món pacifista, de l'ecologisme i la solidaritat.

Crulla

una revista alternativa

nacionalista sincer. I no es tracta tampoc d'exigir el cant de la palinòdia. Però, com a mínim, jo esperaria una evolució visible, un allunyament progressiu de les posicions anteriors i un compromís personal manifestat en fets. No em fa cap falta una declaració "urbi et orbe" de conversió a la causa nacional. Però sí que valoraria fets concrets, com és ara (i crec que em conform amb ben poc) la instrucció estricta a tot el seu Govern d'aplicar amb tot rigor la Llei de Normalització Lingüística, i el seu compromís personal de vetllar que efectivament així ho fan tots els Consellers.

Vol dir això que rebuig la possibilitat que el senyor Cañellas arribi a ésser nacionalista? De cap manera. Repetesc: tant de bo que s'hi faci! Però, de moment, no veig cap

indici de tal evolució. Per tant, dir que fa gala de "sinceritat nacionalista", com ha fet En Joan Mir, equival a no

tocar de peus a terra. I, en definitiva, aquí és on jo volia anar a parar: a constatar l'absoluta inòpia política (per molt President del Consell Nacional d'ERC que sigui) i la total manca de rigor intel·lectual (per molt

professor de la UIB que sigui) de qui es dedica a afirmar i a negar sinceritats nacionalistes amb una frivolitat esborronadora.

Perquè aquesta és l'altra qüestió: En Joan Mir no té ni punyetera idea del meu grau de compromís personal (estam parlant de sinceritat) amb la nostra causa nacional. Ni té cap obligació de tenir-ne, és clar; com jo no en tenc de conèixer el seu, i per això no el valor. Perquè precisament aquesta ignorància supina és la que deslegitima per a jutjar sinceritats nacionalistes, en aquest cas la meua. El fet que, així i tot,

En Joan Mir ho faci, el desacredita com a exponent del nacionalisme illenc. Cosa que, com que ningú no l'ha acreditat com a tal, no tendria cap importància si no fos que amb aquestes actituds desacredita també la mateixa causa nacional. □

Crema La Balanguera

**DOLÇ
i
SALAT**

**GELATERIA
i
XOCOLATERIA**

*C/ JOAN MAURA, BISBE
CANTONADA C/ VINYASSA*

Podeu adquirir EL MIRALL a les següents llibreries:

Barcelona	Ona	Palma	Byblos
Barcelona	Signe	Palma	Embat
Campos	Colom	Palma	Fondevila
Ciutadella	Roser Seguí	Palma	Jaume de Montsó
Eivissa	Vara de Rei	Palma	Llibres Mallorca
Inca	Casa Pedrós	Palma	Manera
Inca	Espirafocs	Palma	México
Inca	Vilanova	Palma	Papereria Mallorca
Felanitx	Ramon Llull	Palma	Quart Creixent
Felanitx	Còndor	Palma	Selecta
Manacor	Xaloc	Palma	Totem
Maó	Catalana	Sant Joan	Ca na Blanch
Maó	Católica	Sóller	Calabruix
Palma	Alcaide	Son Cladera	Arbós
Palma	Balmes	Son Ferriol	Verd en Blau
Palma	Baron	València	Tres i Quatre

I als principals quioscs de Palma.

BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

Sr./a. _____
 Adreça _____
 C/ _____ Núm. _____ Pis _____
 Codi Postal _____ Població _____
 Telèfon _____
 Em subscribo a la revista EL MIRALL, al preu de 3.000 ptes. de quota anual.
 Podeu presentar els rebuts a l'entitat bancària / d'estalvi que indic a continuació a la qual deman que els accepti i els carregui al meu compte:
 Banc/Caixa _____
 Agència/Oficina _____
 Cte/Lta. núm _____

Signatura _____

Només per molestar, ara també ho volen en català

RAFEL CRESPI I RAMIS

Perdonau-me el rodolí. És cert que l'orgue no està per a gaire solfa i, com diuen els pagesos, amb les coses de menjar—és a dir, les importants—no hi riuen.

Als meus alumnes de l'institut els explic que, a banda de qüestions hormonals, metafísiques o antropològiques, una llengua és una eina eminentment funcional. També he dit, des d'aquesta mateixa secció, que a vegades la llengua catalana, a les nostres latituds, serveix per a qualque cosa més que per comunicar-se. A vegades la llengua catalana serveix per disfressar, edulcorar o metabolitzar operacions de no massa cristianes intencions.

Record la campanya per urbanitzar "Sa Canova" feta en català.

També és la llengua funcional que intenta redimir les màcules inicials d'una depredació sistemàtica del territori. En català són els noms dels camps de golf i d'algunes urbanitzacions, etc. (Si aquestes actuacions lingüístiques fossin coherents amb tota la resta, encara hi tendria un conhort: seria el preu que s'hauria de pagar per a la plena normalització.)

És la llengua que intenta descanibalitzar el nacionalisme espanyol, vaja, que tenyeix de mallorquinitat, amb "rebosillo" inclòs, actuacions

globals ben poc normalitzadores. És la llengua de quedar bé un dia, no sé si com una mudada nova o una disfressa; la llengua de les targes de nocces, de l'onomàstica—el poble comença a anar fart de Vanessas i de Sandras—i fins i tot de les esqueles. És la llengua—com diu J.M. Llompart—de les

M'explicaré: si una persona usa el català i, per aquesta raó, algú s'empipa, pitjor per a ell; no haurà estat fruit d'una provocació, ni del mal gust, ni de la mala educació, com deien abans, sinó que, la rabieta haurà estat fruit de la seva pròpia intolerància.

En canvi, que un polític com el Sr.

Vellibre, que no creu en la normalització, que el seu partit tampoc no hi té gaire fe, que ell mateix és del sector de partit—propers a l'Opus—que no n'hi té gens, que no parla als plenaris en català exigeixi que, per estratagema de l'oposició, l'ajuntament al qual pertany empri el català són, com he dit abans, ganes d'emprenyar gratuïtament el personal. I no és que em sàpiga greu que facin la guitza al

El faraònic ajuntament de Calvià.

pancartes reivindicatives però no ho és de la brama i el clam popular. Punt. (No pretenc ara entrar en la disquisició de si tots aquests símptomes són benèvols o si, en canvi, formen part de les darreres voluntats d'un reu que entreveu la pena capital.)

No deixa d'esser una eina funcional, que s'empra quan ve de gust i en el moment que l'estratègia ho determina com oportú. De tota manera, fins fa pocs dies, no s'havia usat encara ara per empenyar gratuïtament el personal.

PSOE. Tant de bo que, ni que sigui només per fer oposició, el Sr. Vellibre es "reconvertís" pel que fa als seus plantejaments lingüístics. Jo voldria que demanàs no actes amb bilingüe—tots sabem que el bilingüisme és tan eixorc com intentar fer una fellatio als querubins—sinó l'ús exclusiu de la llengua catalana en tots els actes de l'ajuntament. I que ell en donàs exemple. Us imagineu un regidor que demani que es facin complir les ordenances urbanístiques quan ell mateix les infringeix!

Però el fet curiós és que aquesta petició—a hores d'ara quasi humiliant per a la llengua catalana—s'hagi fet a un ajuntament que des del 79 ha estat regit per gent del PSOE. I ha estat l'ajuntament on més s'han impugnat convocatòries d'oposicions perquè el coneixement de la llengua catalana no era contemplat per enlloc. I això contrasta amb les manifestacions de J. Moll. No comprend com un polític que parla clar, que no és partidari d'usar subterfugis, que li agrada dir Països Catalans, que té enconat fins al moll dels ossos l'amor a la llengua, pot pertànyer i defensar un partit que comet semblants atrocitats contra el català. I no hi val dir que el Govern Balear és el primer que n'incompleix. Això no és excusa.

Si com dóna a entendre el Sr. Moll, el PSOE, sucursaleta Illes Balears, és un ferm defensor de la llengua catalana i no ho fa -com desmuestra a Calvià i a altres ajuntaments on és present, o a l'administració perifèrica- és senyal inequívoc que no n'és tan defensor i que J. Moll predica el que no creu, que és capaç de veure la busca dins l'ull de l'altre i en canvi és incapaç de veure la biga dins el seu.

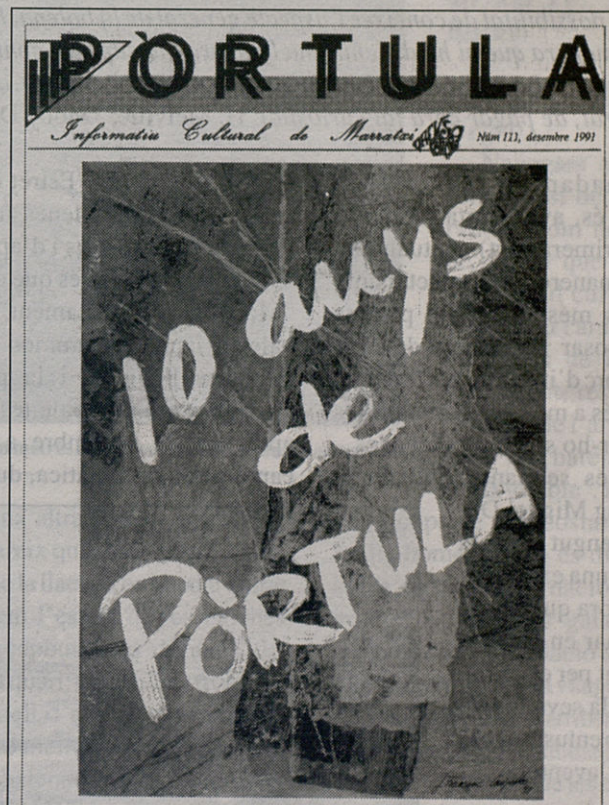
A vegades llegir el Sr. Moll em fa el mateix efecte que escoltar un fatxenda de cafè, d'aquells que bravegen vermellosos del seu poder sobre les dones, d'aquells que contenen amb vil despreci que aquell o aquell altre la dona el mena curt de trava, però quan ell entra dins ca seva procura sols no fer potades per por que el passin per l'aprimador.

I ja que al Sr. Moll li agraden les màximes, ara li n'ofereix una, gratuïtament i sense compromís. "Que la submissió al partit no ens faci portaestands de la hipocresia". □

Nota: Les al·lusions a Josep Moll es refereixen, entre d'altres col·laboracions seves, a l'article que va publicar a EL MIRALL-50.

10 anys de PÒRTULA

E.M.

Fa 10 anys que a Pòrtol es va començar a publicar una revista auspiciada pel Grup d'Esplai que tenia per objecte ésser el butlletí intern de l'organització.

Però la feina ben feta i la necessitat de crear un òrgan que facilités el noticiari de tot el municipi de Marratxí, va permetre que els esforços de sempre -sempre hi ha els homes i les dones que en el moment oportú apareixen per donar suport a una obra de voluntats personals i necessitats col·lectives- duguessin endavant l'edició d'una publicació que ja fa tots aquests anys que dura, que disposa d'àmplia col·laboració sobre temes diversos i que ha esdevingut un poc la consciència pública de tot el municipi.

"Pòrtula" és avui, com succeeix en moltes altres revistes de la part forana, la tribuna des d'on es manté amb la nostra llengua el debat de la quotidianitat.

Convé recordar que comptar 111 números d'una revista, que són els que han aparegut, i que és un nombre considerable, no resulta gaire difícil, però, fer-los! No basten els 10 anys de constància si al darrere no hi ha el grup de persones amb l'esperit combatiu per seguir fent feina quan les dificultats sembla que no ho permeten i amb la voluntat de no abandonar quan algú diu allò de: "Jo ja en tenc prou. Ara que vengui un altre i que ho faci ell".

La nostra més cordial enhorabona a "Pòrtula" per la seva meritòria trajectòria i a les persones que l'han fet possible. □

BALLANT AMB BALENES

JOAN MAYOL

No hi ha cap possibilitat de conèixer l'aspecte general de la balena. És per això que l'única manera que hi ha de tenir una lleugera idea del seu contorn vivent consisteix precisament a anar personalment a la pesca de la balena, amb el risc, com és natural, de pagar cara tal curiositat. H. Melville, "Moby Dick".

Afortunadament, la cita de Melville no és, avui, certa (almenys en la seva primera part). Actualment hi ha altres maneres de contactar amb les criatures més grans del planeta sense interposar les arestes dels arpons. Il·l'esforç d'intentar-ho, ho paga. Perquè, a més a més, les probabilitats d'aconseguir-ho són molt elevades.

Fa poques setmanes, juntament amb el biòleg Miguel Delibes, hem tengut aquesta oportunitat: una experiència esglaiadora que intentarem plasmar en aquesta nota, maldant per encomanar al lector la seva força i suggerir amb entusiasme la imitació de l'aventura.

Les balenes grises

De mig segle XIX ençà es coneix el costum de les balenes grises (*Eschrichtius robustus*) de retirar-se, en els primers mesos de l'any, a les "llacunes" de Baixa Califòrnia. En diuen llacunes, per allà, a extenses badies quasi tancades, d'aigües somes (solcades per canals de marea), protegides dels embats del Pacífic per illes i puntes de considerable extensió.

Són, per tant, aigües ben salades i enormement productives per la seva situació a una costa d'afloraments d'aigües i en un règim actiu de marees. Aquí arriben cada any, des de l'Oceà

Àrtic, a través de l'Estret de Bering, alguns milers de balenes amb la finalitat de parir les cries i d'aparellar-se.

Pocs anys després que es publicàs "Moby Dick", justament, un capità balener ianqui, Scammon, descobria aquestes llacunes i la prodigiosa concentració de balenes que s'hi aplegava de desembre a març. La captura fou sistemàtica, duríssima.

Vèiem les aletes venir cap al bot quan els animals nedaven de costat i arribar a pocs pams de la borda. (Fotos de l'autor.)

Certament, les balenes eren, durant el segle XIX, l'equivalent al petroli. I els jaciments s'expoliaren (com ara ho feim nosaltres). La cacera, a les llacunes, resultava menys arriscada

que en mar oberta, sobretot quan aquest mateix capità va idear els arpons explosius. Cada any, centes de balenes trobaven la mort a les llacunes on havien nascut i a les quals venien a parir. Tantes, que al 1885 es va publicar que la darrera balena grisa havia estat capturada.

La llacuna més famosa, i on més balenes es capturaven, és coneguda, a Mèxic, com "Ojo de Liebre", per un ullal que porta aquest nom situat al fons de la llacuna. La llacuna té una extensió aproximada de 500 km². Els americans, en memòria del descobri-

dor de les concentracions de balenes, la coneixen com Scammon. Afortunadament, l'expoli no fou tan eficaç com s'havia cregut i avui torna haver concentracions importants de balenes a aquesta llacuna i a moltes d'altres de la Baixa Califòrnia.

Entre 250 i 1000 balenes han vingut a criar a Ojo de Liebre la darrera dècada, d'un total avaluat en 17.000 per a l'espècie. La llacuna és avui un Refugi Federal de Vida Silvestre, inclòs dins una Reserva de Biosfera de 2.500.000 Ha. i compta amb una activa protecció (encara que amb mitjans molt limitats).

Esperant les balenes

Aquesta és la llacuna dins la qual navegàvem, el 15 de desembre, en Miguel i jo, en una pastera de no més

de vint pams. Els naturistes locals ens havien advertit que era un poc prest, i que gener i febrer són mesos més segurs. Però esperàvem trobar alguna de les balenes més primerenques. I, la veritat, si no les trobàvem tampoc era molt greu: desenes de mils de barnacles canadenses, centenars de negretes de clotell blanc, mils de corbmarins, el clapoteig constant dels pelicans a la pesca, el sobtat bot del dofí o la presència esquiva (tampoc gaire) dels vellmarins californians, no deixaven gaire espai a la frustració.

Però hom esperava la balena. I passàvem les hores recorrent els solitaris canals de la llacuna i no trobàvem fressa de res. Debades havíem navegat de la boca de la llacuna fins a les aigües somes, atalaiant la

recerca del famós brollador (quatre metres d'alçada, repetit quatre o cinc vegades cada quinze minuts). Res. El nostre mariner ja ho donava per perdut. El biòleg californià, Aradit, ens explicava que molts viatgers se'n tornen frustrats. De fet, En Miguel ja coneixia l'experiència: fa uns anys havia fet debades els 1600 kms (anada i tornada de l'aeroport a Guerrero Negro, el poble veí de la llacuna, que prengué el nom d'un navili balener), però ben fora de temporada. El dia era calmat i el sol brillava; quedàrem a la ronsa, mentre entorn nostre nedaven una "caguana" (tortuga marina) i una llampuga que devia fer més d'un metre...

A l'estela de les balenes

A la fi, molt lluny, va sonar l'alè de la balena. I vos assegureu que qui no l'ha sentit, no sap què és un alè. Se sent a quilòmetres, profund, llarg i greu, i tan ple de vida que la visió fugaç del brollador no és res comparada amb aquest so. Eren dos animals que navegaven lentament cap a nosaltres. Minuts més tard, tres més entraren al nostre camp visual. Guaiten suaument, bufen (és com si tota la

llacuna, com si tota la terra bufàs), tornen bufar dos o tres pics, i es submergeixen. Una capbussada lenta i es veuen metres i metres d'esquena rodant cap envant fins que, per uns segons, la cua poderosa s'alça fora de l'aigua... L'espectacle, absolutament magestuós en si mateix, dins el marc magnífic de la llacuna deserta i brillant com una mar d'argent, es repetia una

Una capbussada lenta i es veuen metres i metres d'esquena rodant cap envant.

vegada i una altra. I quan acaben les bufades, pareix que res no sona, pareix que el cor de la llacuna ha quedat aturat.

Seguírem l'estela de les balenes. Les seves capbussades duraven deu minuts o un quart; de cop, ens trobàrem dins un rodell d'aigua més plana, de tres o quatre metres... era el remolí de la cua de la balena! Una ombra pàl·lida es dibuixà imprecisa dins la negror del canal. Com diu la Bíblia (Llibre de Job), *Passa el Leviatà, i brilla s'estela, i les aigües pregoneres es fan totes blanques*. I la silueta s'anava concretant davall de la pastera, on les exclamacions no aturaven, quan just a la vora, la mar es va obrir i el buf semblà un fibló inesperat. La cua de la balena era davall nostre, però el nas guaitava just a estribor i els esquixos del brollador ens entelaven els objectius. Dues balenes adultes començaren a nedar entorn nostre, passant per davall, girant-se, sens dubte amb curiositat. Anaven i tornaven amb una agilitat i una suavitat impensada en un colós de la seva talla. Vèiem les aletes venir cap al bot quan els animals nedaven de costat i arribar a pocs pams de la borda. Teníem balena pertot: a proa i a popa, a babor i estribor... "Algo

traman", va dir el patró arreballant el motor poper. L'ordre de partida va ser ben lamentada, però, certament, el cor de tots els navegants s'havia accelerat... Una fregada de l'aleta, un cop amb la cua o un bot inesperat (al qual *Eschrichtius robustus* mostra una certa afecció), haguessin estat el final definitiu de l'experiència. L'animallet té una talla de 15 m., i un pes de 35 a 40.000 kg. Anau-hi de berbes!

La reserva de Guerrero Negro

Navegant a port, en un estat quasi de gatera naturalista, hom no pot deixar de pensar que aquesta mateixa dòcil curiositat la devien pagar cara, les balenes, en temps de n'Scammon. Certament, responien a les fiblades de l'arpó i els baleners les batejaren com a 'Peix-diable', i les espolsa-

des i cops de cua costaren la vida a molts homes. Avui és distint. La reserva és un orgull nacional i alguns milers de persones gaudeixen cada any amb la contemplació de les balenes a poca distància. Hi ha viatges organitzats des dels Estats Units i arriben també molts d'europaus. Alguns habitants de Guerrero Negro (1) viuen així de les balenes, sense matar-les ni molestar-les (les observacions estan restringides a una àrea acotada), en un exemple impressionant de com la conservació pot contribuir a la millora de les condicions de vida de la població local (que ho precisa).

Anar a veure les balenes, en fi, és contribuir també a assegurar-ne la protecció a llarg termini. No és fàcil, per diverses raons bones d'imaginar, però val la pena, almenys una vegada a la vida (o dues: pens en jo mateix). □

NOTA

(1) Guerrero Negro és una població de la costa atlàntica de la Baixa Califòrnia. Els aeroports més pròxims són els de Tijuana o La Paz des dels quals hi ha línies d'autobús o des d'on es poden llogar vehicles per accedir a aquest port, molt important per les seves salines, de 70.000 Ha.

Joan Mayol és Cap de la Secció de Vida Silvestre de SECONA, de la Cilleria. d'Agricultura i Pesca.

L'APROFITAMENT TRADICIONAL DE L'AIGUA DE LA FONT DE MESTRE PERE (PALMA). L'AIGUA PER A REGADIU

ANTONI GINARD

A la revista EL MIRALL núm. 47 s'incloïa un article sobre l'aprofitament de l'aigua de la font de Mestre Pere per al consum humà. Per tal de completar la informació apareguda, ara es fa referència a l'ús i la distribució de l'aigua per al regadiu. Un aprofitament més important, que tenia molta transcendència en l'organització i en els aspectes econòmics del mode de vida tradicional.

Introducció

La font de Mestre Pere (o font de na Pere), juntament amb la Font de la Vila i la Font de na Bastera d'Esporles, era la tercera en importància, pel que fa referència al subministrament històric d'aigua dins el terme municipal de Palma.

En aquest cas, les informacions sobre l'ús tradicional de l'aigua de la font de Mestre Pere han estat recollides fonamentalment per mitjà de la informació oral, aprofitant la bona disposició de l'amo Antoni Pizà Frau, **Cantó**, d'una família de siquiers de la font de na Pere durant més de seixanta anys. Hem aprofitat també informacions d'altres persones de la barriada de Sa Indioteria.¹

La font de Mestre Pere (popularment font de na Pere) està situada a una cota aproximada de 95 metres, exactament a la confluència dels límits dels termes municipals de Palma, Valldemossa i Bunyola, dins la possessió de Sa Cabana dels Frares (Palma).

El fet que sigui una font de descàrrega brusca, amb uns cabals gairebé nuls a l'estiu, permetia l'aprofitament de la seva aigua per al regadiu bàsicament durant la primavera.

L'aprofitament de l'aigua

La distribució col·lectiva de l'aigua de les fonts, mitjançant una reglamentació establerta, és una qüestió que afectava històricament gairebé

tota l'illa de Mallorca (sobretot a la Serra de Tramuntana).

Els testimonis orals recollits ens poden donar una idea esquemàtica del funcionament de la font de na Pere en particular, i en un espai temporal que ens permet suposar que el sistema operatiu reflectit se situa de ple durant tota la primera meitat del nostre segle, sense analitzar moments històrics anteriors que ens farien arribar a l'època islàmica.

La distribució comunitària de l'aigua d'aquesta font es repartia, en primer lloc, entre les finques i possessions propietàries que aprofitaven el cabal de la font en tandes temporals desiguals, completant un cicle setmanal.

En segona instància aparegueren els **tanders**, que aprofitaven el sobrant del cabal de la font que, inicialment, es perdia dins el Torrent Gros. Aquests tanders o participants d'una tanda d'aigua tenien el dret d'usar-la setmanalment o quinzenalment, tot un dia o determinades hores, segons els casos.

Els propietaris

Les possessions propietàries del cabal principal de la font eren: Sa Cabana dels Frares, Son Bibiloni, Can Mojà, Son Serra, Son Calco, Can Banya (terreny situat devora Son Calco i que no tenia cases), Son Reus i Son Frau (aquesta dins el terme de Marratxí). Les tandes d'utilització

d'aigua, excepte els casos que tenien hores determinades, començaven i acabaven a la sortida del sol.

Propietaris. Cicle d'utilització de l'aigua:

Dilluns: (des de la sortida del sol) Sa Cabana dels Frares.

Dimarts: Can Castellà (de Sa Cabana dels Frares).

Dimecres: Can Mojà, i també unes hores a Sa Cabana dels Frares.

Dijous: Son Serra.

Divendres: Son Reus i Son Frau.

Dissabte: Can Banya (4 hores), Son Calco (4 hores) i la resta a Son Bibiloni.

Diumenge: Son Bibiloni (fins a la sortida de sol del dilluns).

Els tanders²

L'aigua de la font, sobretot en els moments de major descàrrega, sobrava per a les necessitats de regadiu de les possessions propietàries. Aquest sobrant inicialment es perdia, i anava a parar, per un torrentó, al Torrent Gros.

La primera possessió que s'aprofità del sobrant de l'aigua de la font de na Pere fou Son Macià Negre (Marratxí). Mitjançant un parat construït dins el Torrent Gros, a l'altura de Can Petitot, recollia les aigües que corrien torrent avall i les conduïa a l'hort de Son Macià, per un comú³ a través del Pla de Son Nebot.

Posteriorment, es va vendre el sobrant de l'aigua a una sèrie de pos-

sessions de l'horta de Palma (els **tanders**). Per això, es va construir una sèquia per damunt el Torrent Gros, a Son Bibiloni. Això féu que el sobrant no es perdés dins el torrent i que fos aprofitat per moltes més terres de regadiu.⁴ La distribució i l'aprofitament de l'aigua sobrant per part dels tanders era administrada i controlada per l'amo de Son Bibiloni, que era el qui tenia llogat el siquier.

La freqüència d'utilització de l'aigua sobrant tenia, en general, un caràcter de cicle quinzenal; normalment tot un dia, començant i acabant a la sortida del sol. L'excepció la constituïen Son Nicolau i Son Fuster que tenien dret d'aigua cada setmana. Les successives parcel·lacions de les possessions compliquen l'esquema, ja que cedien a les parcel·les la llegítima d'algunes hores de dret d'aigua; el cas extrem és el de Son Ponç dels Ullastres, així com Son Nicolau (tandes del segon dijous) i Son Fuster. També es donà la compra del dret de Son Fortesa, adquirit per Son Montserrat.

Per als **tanders**, els drets d'utilització de l'aigua sobrant s'iniciaven el dia de Pasqua, per la qual cosa el cicle començava en diumenge. El cabal de la font era utilitzable bàsicament durant la primavera, i s'emprava per regar blat, civada i faves, entre d'altres cultius.

Tanders. Cicle d'utilització de l'aigua sobrant de la font (data d'aplicació als voltants de 1942):

Diumenge: Can Nofre Serra.

Dilluns: Son Nicolauet.

Dimarts: Son Güells.

Dimecres: Son Fuster. Una vegada establert cedí 6 hores a Son Fuster Nou i 2 hores a Son Fusteret.

Dijous: Can Maiol.

Divendres: Son Nicolau (12 hores), Son Nicolauet (8 hores) i Cas Sollieric (4 hores).

Dissabte: Son Güells (12 hores) i Son Gibert (12 hores).

Diumenge: Son Gibert.

Dilluns: Son Sastre i Ses Animes (Son Molines).

Dimarts: Son Fuster.

Dimecres: Son Ponç dels Ullastres i el seu establiment.

Dijous: Belldeport (6 hores), Cas Cellerer (4 hores) i Son Nicolau (14 hores).

Divendres: Son Nicolau.

Dissabte: Son Montserrat, també conegut com Cas Capellà de s'Aigo. Era una tanda que havia estat comprada a Son Fortesa.

La sèquia i l'escuró

Des del mateix ullal de la font parteixen dues sèquies. Una primera sèquia per canalitzar les aigües aprofitades per les possessions propietàries; una altra gran sèquia, anomenada **sa Cuixera**, serveix per drenar la totalitat del cabal que raja de la font.

Per tal de subministrar aigua als **tanders** i per recollir les aigües sobrants, que es perdien dins el Torrent Gros, es construí una sèquia per damunt del torrent i una caseta amb comportes (**sa Cantimplora**), per regular el cabal d'aigua dels tanders. A **sa Cantimplora** començava la sèquia de na Cerdana.⁵

La sèquia de na Cerdana, en direcció a llevant, travessava la Carretera de Sóller per l'Hostal de Can Cona (Cas Mosson), seguia entre Son Llopart i s'Olivaret (l'actual camí 140), camí dels Reis, camí de na Cerdana (aquest camí pren el nom de la sèquia) i camí Vell de Bunyola. A la confluència

Zona de regadiu amb l'aigua procedent de la Font de Mestre Pere.

quantitat disponible.

A les èpoques de major cabal de la font, el siquier arribava a distribuir fins a onze regadores en un dia entre els pagesos indioters. La regadora, mesura d'aigua per regar, era variable segons el tipus de conreu. La **regadora de blat** era de 40 m³/hora, mentre la **regadora de dinada** (per a hortalisses) era de 35 m³/hora⁷.

Un dels cultius més tradicionals de Sa Indioteria eren les patates d'hivern. Quan acabava de córrer l'aigua de la font es deixava ple el safareig de Cas Sastre (més recentment, també s'omplia el de Cas Cubano), a fi de poder disposar d'aigua el mes d'agost (per Sant Bernat) per fer la saó i sembrar las patates. El safareig de Cas Sastre estava cubicat i tenia uns 18 palms de fondària, de manera que l'aigua era venuda a palms (un palm eren unes quatre hores de regar). El contracte es feia abans de l'estiu; si plovia el mes d'agost, el palm d'aigua no era utilitzat i es perdia.

A Cas Sastre, aprofitant la correntia de l'aigua de la síquia, hi havia un molí de blat, on també hi feien llet d'ametla per Nadal; una tradició que, amb d'altres mitjans tècnics, encara es conserva a Sa Indioteria.

Consideracions finals

L'ús de l'aigua de la font de na Pere és un exemple del que era l'aprofitament històric i racional d'un recurs natural escàs.

Les possessions propietàries de l'aigua de la font eren les primeres que tenien aigua, de vegades tot l'any. El màxim de descàrrega, durant la

primavera i normalment fins el mes de juny,⁸ permetia subministrar aigua als **tanders**, situats a l'interfluví torrent de na Bàrbara-torrent Gros, així com la venda d'aigua a altres propietats agràries.

A finals dels anys cinquanta les disponibilitats d'aigua per als tanders (sobrant de la font) començaren a minvar. Els primers anys seixanta (1960-1962), després d'un intent d'abandó, el siquier de la font de na Pere passà a encarregar-se també de la distribució de les aigües del pou de Son Nicolau (que donava aigua als regants de Sa Indioteria).

La construcció del polígon industrial de Son Castelló (1964) provocà la ruptura d'un important ramal de les síquies. Els anys 1967-1968 la reducció de les aigües per als **tanders** fou molt forta; els anys següents gairebé no arribaren a començar les tandes d'aigua. L'any 1972 és el darrer que es recorda a Sa Indioteria haver vist passar aigua provinent de la font de na Pere.

La font, avui dia, ja està quasi oblidada. El seu cabdal anual ha minvat (la sobreexplotació dels aqüífers a causa de la proliferació de pous per tot arreu és una de les causes) i quasi tota la seva aigua es perd, una altra vegada, dins el torrent Gros.

El no molt antic aprofitament de les aigües sobrants de la font de na Pere és història. Només en queden alguns restes fossilitzats dins el paisatge, així com la memòria i els testimonis dels personatges que visqueren aquesta història. Per això, volem deixar constància dels fets i

contribuir a que no siguin definitivament enterrats. □

NOTES

1. Entre d'altres, Joan Aloy i Guillem Ferrer. He d'agrair especialment el gran ajut de n'Antoni Pizà Crespi.

2. Excepte **Can Castellà** i **Can Banya**, propietaris, i **Cas Solleric**, **Beldeport** i **Cas Cellerer**, tanders de Sa Indioteria. Els topònims de les finques esmentades són localitzables a MASCARO PASARIUS, J.: **Mapa General de Mallorca**, escala 1:31.250, mapes 17 i 25.

3. Nom general donat a les síquies principals i als seus ramals més importants.

4. Hi ha notícies orals d'un plet amb la possessió de Son Macià, afectada per la reducció de l'aigua que es recollia dins el Torrent Gros.

5. Nom documentat, com a mínim, a una escriptura de compra-venda de 12 de maig de 1.877 (cedida per Jaume Palou Pizà). El nom es conserva a Sa Indioteria, on les runes de la síquia són encara visibles.

6. L'escuró de la síquia de la Ciutat (la de la font de la Vila) es feia el primer dilluns de maig (ROSSELLO VERGER, V.M. (1965): **La Font de la Vila y su antiguo sistema de riego**. B.C.O.C.I.N. (Palma), núm. 698, 163-176).

7.- Cercant equivalències, la nostra regadora (35-40 m³/hora) seria molt semblant a la de la Conca de Barberà (880 m³ en 24 hores; 36,66 m³/hora), mentre que ambdues serien gairebé la meitat de la regadora del Pla de Bages (1850 m³ en 24 hores; 77, 08 m³/hora). ALCOVER-MOLL: D.C.V.B., **Regadora**, tom 9, pàg. 280.

8.- El siquier recorda haver venut aigua un any fins dia 28 de juliol.

FAJAS REINA

José Tous Ferrer, 1 - Tel. (971) 71 60 33
07002 Palma de Mallorca

Dinamització i participació ciutadana a S'Arenal

CATALINA SOCIES I SALVÀ

La Delegació de l'OCB-S'Arenal ja en els seus inicis fomentava la coordinació entre les diverses entitats locals. A. Martí (de l'A.-VV.), J.A. Sales (de l'OCB-S'Arenal), M. Alcàzar (de l'Ajuntament de Palma) i M. Sbert (de l'Associació d'Hotelers de la Platja de Palma) presideixen una taula rodona en 1987.

Dins una barriada com s'Arenal, l'experiència de combinar la tasca de participació ciutadana i a més fomentar l'ús de la llengua catalana és camí prou difícil, atesa l'empremta que deixa el fet de ser una zona turística.

L'any 1987 va néixer una delegació de l'Obra Cultural Balear, ja que no hi havia cap col·lectiu social que assumís la participació i dinamització ciutadana, el foment de l'ús de la llengua catalana ni la defensa de la nostra cultura. El grup de persones que conformàvem la delegació creïem que aquests objectius havien d'anar plegats si volíem ser fidels a la nostra identitat de poble actiu i participatiu, i iniciàrem una sèrie d'intervencions encaminades a generar un teixit social que es mogué per ell mateix.

Fruit d'aquest treball, l'any 1990 es va produir la renovació total dels membres de la junta directiva de l'Associació de Veïns, que d'una junta inactiva i poc preocupada pels problemes del barri va passar a ser una associació amb ganes de treballar per

s'Arenal, i el sorgiment d'un Grup de Dones format per persones que participaven als tallers i altres activitats promogudes per l'OCB.

Es va començar a establir una col·laboració entre la delegació de l'OCB i l'Associació de Veïns per dur a terme certes activitats conjuntament. Els problemes més greus eren posar-nos d'acord sobre la llengua que calia utilitzar, i certs matisos participatius i d'organització de les activitats. Malgrat això, sempre vàrem arribar a un acord.

Durant el 1990 i 1991, gràcies al major enteniment entre l'Associació, la Delegació de l'OCB i el Grup de Dones, començarem una relació més ferma de cooperació i coordinació. Les tres entitats i l'Ajuntament de Palma vàrem fer una programació anual de les activitats educativo-culturals que inicialment havia duit a terme la Delegació de l'OCB.

Un cop acabat l'any valoram positivament el fet que cada entitat s'hagi responsabilitzat d'una tasca determinada i que a més hagi aportat elements

innovadors: l'Associació de Veïns va assumir les festes cícliques i les festes d'estiu, que durant dos anys havia realitzat conjuntament amb la Delegació de l'OCB; el Grup de Dones assumí els tallers, però amb la condició que fossin oberts a tota la gent, com sempre havia estat; i la Delegació de l'OCB es féu càrrec de les activitats de caire cultural i de foment de la llengua.

Dins els projectes de futur de les tres entitats, existeix la idea que es creï un Centre Cívic de la barriada, és a dir, un lloc on els veïns es puguin trobar i relacionar-se, on les entitats puguin coordinar-se per construir un barri millor impulsant l'activitat participativa i dinamitzadora de la comunitat.

La Delegació de l'OCB fa una tasca constant perquè, mitjançant la coordinació amb les altres entitats del barri, es faci ús del català en les activitats que es duen a terme i perquè s'empri en la publicitat. □

Catalina Socies Salvà pertany a la Delegació de l'OCB - S'Arenal

Víctor Català en el seu paisatge

JOAN BARCELÓ I COLL

Jo estimo la vida tal com és: dolça i amarga, clara i ombrívola. Tota voldria abastar-la, però ¿quina culpa tinc si són les tintes negres les que més impressionen la meva retina? He de seguir o no la meva vocació?

(Víctor Català, l'Escala 1869-1966)

La figura de la Víctor Català sempre ha anat revestida d'una aurèola de llunyania i de misteri. La llarga longevitat -va viure 96 anys, amb ple esperit lúcid-, l'isolament a l'Escala, la temàtica aspra, abrupta, crua, dura i descarnada de la seva literatura, els espais prolongats de silenci en la producció, les circumstàncies i el secret en què es va donar a conèixer inicialment i el fet de descobrir-se després que "Víctor Català" era una dona (Caterina Albert i Paradís), són components que han ajudat a crear i mantenir l'enigma i el mite d'un esperit llunyà i de difícil abast.

En Víctor Català destaca de seguida el seu geni personal i literari. Pràcticament, d'anar a "estudi" a l'escola local i fer "costura" passa directament a pintar (el dibuix i la pintura eren una altra de les seves capacitats artístiques: vegeu el llibre *Els dibuixos de Víctor Català* de Joaquim Folch i Torres, Barcelona 1955, amb reproduccions de dibuixos i quadres) i a escriure per omplenar

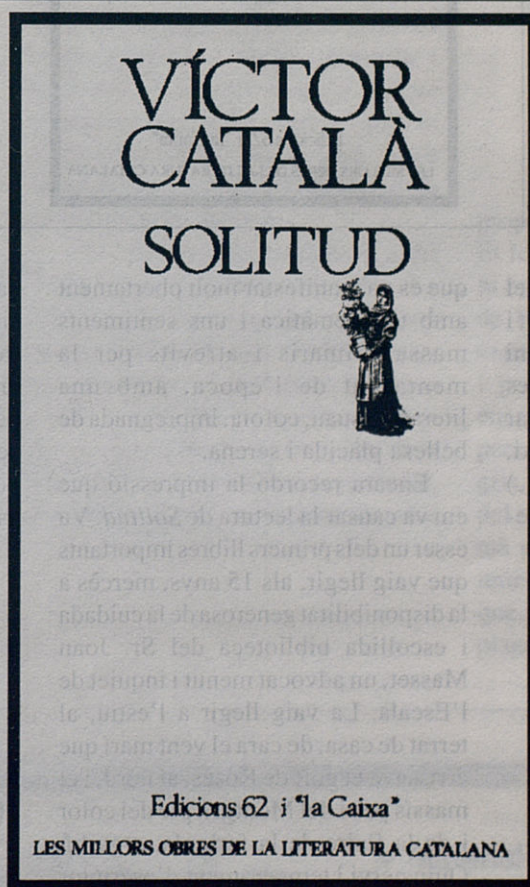
els ocis i la solitud. Els llargs i monòtons hiverns inclements de l'Escala, el caliu i la biblioteca d'una família liberal i benestant amb propietats rústiques de casa pairal i diversos contactes exteriors amb els cercles polítics i socials, el cicle cru, pur i esplendent de les estacions vora mar, les pedres carregades d'història

nervuda i casolana. A part de la residència a la casa pairal de l'Escala, llargues estades amb la família a Barcelona (tenia una casa a l'eixample, al carrer València), els viatges forans (sobretot a Itàlia) i un fort interès per la vida del teatre acaben d'arrodonir el marc habitual de l'entorn, del pelegrinatge vital i de l'educació personal.

Jo crec que a la Víctor Català no se li ha fet sempre justícia, sobretot per part de la crítica i dins dels meandres definidors que enquadren la història -o les històries- de la literatura. Ho podeu comprovar de seguida si fullegeu els diversos manuals a l'ús. Se la va batejar dins el naturalisme quan aquest ja anava de baixa, com un fruit tardà, i se la va reduir a uns registres limitats al contingut de les seves narracions. Cosa que no és veritat, o almenys tota la veritat.

La literatura de Caterina Albert no és quantitativament molt considerable. Omple 1850 pàgines, a doble columna, de la versió final de les obres

completes editades per Selecta, Barcelona 1972. Però sí que és molt significativa per la varietat de camins que va emprar, la profunditat i originalitat del llenguatge que va assolir i la unitat de caràcter, la cohesió

dels rodals d'Empúries i la visió propera de les dificultats de viure en un poblet llavors molt pobre i individualista, degueren omplir intensament la seva retina de dona forta, sensible, independent, intuïtiva,

i la personalitat que va donar al conjunt de l'obra. Llibres de poemes, teatre, diversos aplecs de narracions de gran intensitat, dues novel·les junt amb algun recull parcial de memòries i l'aplegament de cartes, formen el seu corpus literari.

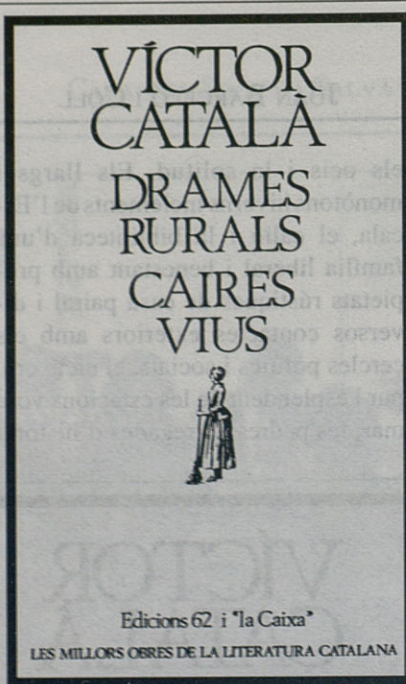
La seva literatura, per a molts, ha estat vista com un exemple de naturalisme cru i tenebrós, carregat de pessimisme i foscor. Altres en remarquen els trets del modernisme llavors emergent i la tendència al simbolisme, sobretot pel que fa a la seva obra cabdal, *Solitud*. O, fins i tot, s'ha insistit en una postura seva, activa i temperamental, contra el noucentisme, amb trencament gramatical obert contra les normes i els grups fabrians. És cert que si profunditzem en la temàtica i en particular en el tractament i en l'orientació que hi dóna, es fa difícil la catalogació i explica poc la marginació que va sofrir, almenys per part de la crítica, no dels seus lectors, que sempre n'ha tingut i de ben entusiastes.

Els seus mateixos antecedents (el "realisme" francès: Balzac, Flaubert i Zola, i el "verisme" italià: Giovanni Verga) i les preferències manifestades per l'autora ens acaben de complicar la visió. Maragall i els russos (Gorki, Tolstoi, Turgènev, Txèkhov...) omplen de vitalitat i sentiment inte-

Se la va batejar dins el naturalisme quan aquest ja anava de baixa, com un fruit tardà i se la va reduir a uns registres limitats al contingut de les seves narracions

rior l'obra de Víctor Català. Joaquim Ruyra, més decantat cap a les boniors del mar i la placidesa, candor i simplicitat dels personatges, però amb igual empena i voluntat d'estil, i Raimon Casselles, sobretot amb *Ells sots, feréstecs*, hi tenen també un clar parentiu.

En el cas de Víctor Català, l'estil està molt en funció de la persona. Se'l va fer i guanyar ben bé ella sola. I sempre a contrapèl pel fet d'ésser una dona, de casa bona, soltera d'aquells temps socialment tan immobilistes,

que es va manifestar molt obertament amb una temàtica i uns sentiments massa primaris i atrevits per la mentalitat de l'època, amb una literatura suau, cofoia, impregnada de bellesa plàcida i serena.

Encara recordo la impressió que em va causar la lectura de *Solitud*. Va ésser un dels primers llibres importants que vaig llegir, als 15 anys, mercès a la disponibilitat generosa de la cuidada i escollida biblioteca del Sr. Joan Masset, un advocat menut i inquiet de l'Escala. La vaig llegir a l'estiu, al terrat de casa, de cara el vent marí que arriava el golf de Roses, al nord, i el massís petri del Montgrí, ple del color i de la flaire de la farigola, a garbí. Quin nervi i temperament d'escriptor hi bellugava en aquella prosa forta, aspriva, personal, poemàtica, creativa, emergent i indomable! I com no l'havia de gaudir! L'ermita de Sant Ponç, per la detallada descripció se'm revelava clarament com l'ermita veïna de Santa Caterina, i el vistós i discret Montgrí com l'"alta" muntanya de la novel·la.

Allà hi havia, admirablement descrit i identificat, el paisatge de la meua infància tardana a Torroella de Montgrí, les meves excursions, ben freqüents, al castell, al cim de la muntanya, com a l'ermita, que en realitat és a la vall, al vessant nord del Montgrí.

Després vingué la lectura de les narracions curtes *Drames rurals*, *Ombrívols*, *Caires vius*, *Vida Mòlta*, *Jubileu*, *Mosaïc...* fins acabar en la segona i última novel·la llarga, *Un film*, que per la incomprensió amb què va ésser rebuda potser li va tancar les portes a noves manifestacions sobre el món ciutadà i suburbà.

Més endavant, amb el meu amic Josep Ballesta Creus, de l'Escala, la vàrem visitar a la casa pairal, Can Punton, situada a la part de dalt del carrer Major. La casa pairal de l'escriptora és un casalot antic de façana blanca i sòlida, amb reixes a les finestres dels baixos i una portalada que sempre estava tancada. Al truc del pi-

caporta acudia la minyona, una pagesa simple i bocamolla que adorava la família i en formava part. Els baixos eren grans, amb calaixeres i bancs, tot ben endreçat, un interior fresc o fred segons l'època de l'any, ple de penombres. Al costat, cara sud, l'espai es prolongava en un gran pati arbrat i

Per a molts, ha estat vista com un exemple de naturalisme cru i tenebrós.

Altres, en remarquen els trets del modernisme llavors emergent

ajardinat, de tanques gruixudes i altes que conservaven la pau i la intimitat. Per una escalinata àmplia i neta ens conduïren al primer pis. Allà hi tenia el seu niu, la seva cambra, petita i ben emblanquinada. Víctor Català acabava

de complir els 90 anys. Ens rebé amb molta amabilitat i senyoria. Estava asseguda dins el llit, ben abillada amb coqueteria femenina. El capçal de fusta treballada i fosca sobresortia per damunt del seu cap, despert i vigilant. Una vànova blanca, de brodat amorosament delicat, cobria el llit. Al costat, a mà, una cassoleta amb el tinter i les plomes. En aquella època, l'escriptora recollia dites i acudits populars. Dels moviments expressius de les mans destacava un anell fosc, nuós i voluminós que l'escriptora

Tenia molta curiositat
per saber-ho tot i un
gran interès a conèixer
com pensàvem els
joves

resseguia amb els dits de l'altra mà. Llavors tenia ja algun problema a la visió i constantment col·locava les mans en forma de visera a l'alçada dels ulls, com si volgués evitar l'enterboliment. Els seus ulls eren grans, vius, vellutats, de fondària interior i mirada escrutadora, inquiets i bellugadissos. La duresa característica del rostre els anys l'havia endolcit, i ara es mostrava càlida amb gran atenció i polidesa.

L'habitació donava al carrer de darrere, al costat de l'església, amb

vistes a uns patis veïnals. El sol entrava filtrat i tebi per les cortinetes de la petita finestra, cara a llevant. La pau i el recolliment eren absoluts. Parlàrem llargament. Es mostrà molt efusiva. Tenia molta curiositat per saber de tot i un gran interès a conèixer com pensàvem els joves. La seva modèstia era incorruptible, encara que se l'afalagués, i sabia escorcollar molt bé l'interlocutor amb intuïció i tacte. Però, el seu interior, clarament, era d'ella. Com que en la meua gosadia inexperta li havia portat alguns articles que jo havia escrit, de neòfit impetuós i maldestre, publicats en un setmanari local, vàrem parlar molt sobre art, literatura, cinema, vida teatral a Barcelona, i va trencar la meua timidesa tot intentat burxar en el que jo havia fet i els meus projectes de futur. Em va fer el regal, que aprecio vivament, d'una dedicatòria a les seves obres completes, llarga, generosa i matisada. Pocs dies després volgué conèixer els meus pares, que la visitaren. Els encoratjà amb entusiasme perquè estimulessin la meua vocació literària.

Crec que encara hi ha molt a dir sobre Víctor Català i la seva obra. La clau era ella mateixa, estava en el seu interior. Víctor Català va obrir a pocs el pensament i el sentiment. Algunes cartes a Maragall en mostren alguns bocins, però sempre filtrat pel tel de la discreció. Les entrevistes que concedí, fora la d'en Garcés, eren molt educades

i gens aclaridores. S'amagava darrera una modèstia tàctica i fingida d'amateur. En realitat crec que a la seva sensibilitat molt fina li va sorprendre sempre que el coneixement i l'expressió de les respostes primàries de l'home i de la dona -que tant va saber valorar i diferenciar en la seva obra, la sinceritat i l'autenticitat i els contrallums dramàtics d'alguns dels seus contes que va lligar al fons terrassà i a l'alè hel·lènic- fossin majoritàriament jutjades com a limitacions d'escola o d'estil i no pel

En la seva obra proteica
hi bateguen les
aspiracions primàries de
l'home i de la dona de
sempre

propi valor de les reaccions humanes. El fet és que en la seva obra proteica hi bateguen les aspiracions primàries de l'home i de la dona de sempre, expressades amb la prosa rica, nuosa i poèmàtica que brolla esplèndida, enèrgica i esquerra de l'interior dels personatges, en un paisatge dur, aspre, gris, que coneix l'udol del vent que ve del mar embravut. No en va tenir tan a mà el món grec i llatí que poblà de mites l'Empúries veïna i lluminosa que, ajaçada vora el golf, domina la plana i el mar. □

hilarario

- Material Tècnic de dibuix
- Llibreria Tècnica de dibuix
- Papeteria

EN CATALÀ:
Blocs impresos de factures,
albarans i rebuts.

C/. Aragó, núm. 10 Tel. 46 45 72
Palma de Mallorca
C/. Quint, núm. 3 Tel. 71 54 33

Francesc de B. Moll, a l'Empordà

JOAN BARCELÓ I COLL

Francesc de Borja Moll va morir el 17 de febrer del 1991, just ara fa un any. Coincidint amb aquesta data hem rebut un article de Joan Barceló Coll que conté l'anècdota personal que publicam a continuació, amb la qual la redacció d'EL MIRALL i l'autor recorden la personalitat d'aquell treballador exemplar que amb la seva obra tant va contribuir al recobriment de la nostra llengua.

En la meua època d'estudiant universitari l'anada de l'Escala a Barcelona era tota una epopeia de 150 kms. que podia durar quatre o cinc hores, mirant prim.

En aquests viatges el que més temia eren els companys immediats, una pagesa de cos generós carregada d'aviram i cistelles d'ous, els *estraperlistes* bellugadissos que entraven al lavabo o baixaven del tren per evitar la vigilància, els viatjants amb maleta i mostrarri de les coses més inversemblants, soldats amb permís cridaners i desfermats... Normalment era gent xerrameca, manefla, indiscreta, d'una simpatia estantissa i forçada.

Un dia, a l'Escala, de retorn de vacances, assegut al seient de l'autobús de la SARFA, vaig veure arribar, frisós, un home més aviat menut, inquiet, de rialla fàcil, faccions nobles i mòbils i mirada beatífica. El nas, carnós, de disseny ample, voluntariós i tuberculat al voltant dels forats respiratoris, era de grandària més que suficient per a les ulleres de miop que suportava. L'homenet duia una maleta sospitosa, àgil, viatjada, ben manegada, símptoma clar que era la clau del seu negoci. Inevitablement vaig pensar que era un viatjant. Comprà el bitllet, pujà al cotxe i, molt educat i amable, amb un somriure es plantà al seient del meu costat.

Els tamborells del viatge varen ser els habituals. El meu veí es mostrà

atent, obert i al mateix temps molt circumspecte, cautelós i modest. Parlàrem de l'Escala, l'Empordà, el mar, els mariners i els seus costums, la vida en els pobles, els estudis... Per la fluïdesa i facilitat de la conversa

comprovava que havia de ser un bon viatjant. No era taujà, ans el contrari, manifestava gran tacte i discreció. Tenia caliu comunicatiu i un lleuger i indidssimulat fons de timidesa, mostrava gran atenció i interès envers les opinions dels altres de la conversa dels quals semblava que volia aprendre o retenir alguna cosa. Aquest home tan polit, comunicatiu i simpàtic havia de vendre molt bé la seva inconneguda mercaderia.

Ja a Flassà, a la cua de l'estació i a l'espera del tren, el vaig veure també bellugadís i observador, molt atent sempre a la seva maleta de treball. En pujar al tren em vaig fer l'orni i vaig

cercar un lloc apartat i discret. M'agradava contemplar silenciosament el paisatge que envolta Girona, la quietud de la catedral, els pollancres tremolosos arrengrerats vora els camins, les muntanyes verdes de la Selva i el Montseny encalitat, la fertilitat del Maresme, el Vallès més fabril i febril...

Pocs dies després, per mitjà de la premsa em vaig assabentar del meu error, gran i imperdonable. L'homenet rialler, simpàtic i cautelós de la maleta de treball no era un viatjant, almenys en el sentit tòpic i habitual de la paraula. Era Francesc de Borja Moll, que havia estat uns dies a l'Empordà i a la costa recollint informació lexicogràfica local per al seu diccionari.

Aquest era el treball i el valor de la seva maleta! Com vaig sentir l'estupidesa que no em va permetre endevinar que darrere aquella discreció i modèstia hi havia un home de fort tremp, d'intel·ligència sòlida i constructiva, l'obra i el saber del qual apreciava tant i amb qui m'hauria agradat parlar llargament!

Molts anys després, ja enllestit el Diccionari, pertanyent jo llavors a la Universitat de Palma, vàrem coincidir els dos en un acte cultural. Li vaig explicar el fet. Es recordava del viatge però no dels detalls. Va esclafir a gust amb una riallada d'home satisfet, bondadós, comprensiu. □

Emili Rodríguez-Bernabeu

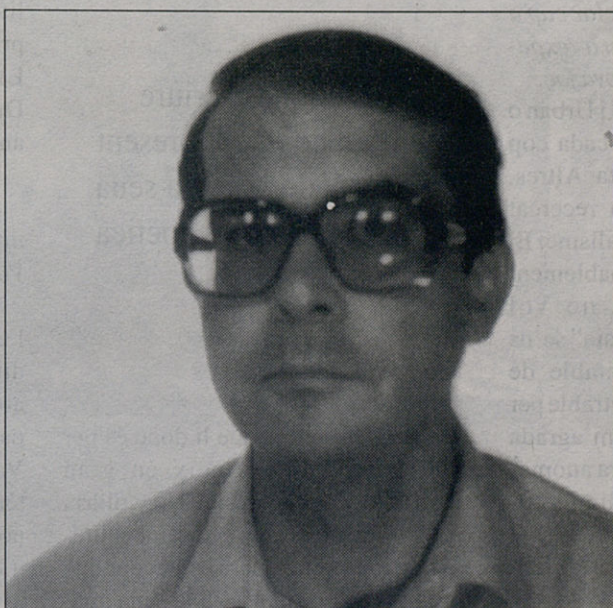
MIGUEL LÓPEZ CRESPI

Vaig néixer a la literatura catalana per mitjà d'una antologia: "Poetes universitaris valencians. 1962", prologada per Sanchis Guarner. Ja saps de què es tractava: Alpera, Aracil Cucó, Boïls... Després publicuí *Poemes de la fi* a Editorial Torre de València el 1964. El 1965 guanyí el Premi "València" de Literatura-Poesia amb *La platja*, que més tard va ser publicat per la Diputació de València. El 1971 vaig guanyar el Premi "Ausiàs March" de Gandia amb *La ciutat de la platja*, que publicà aviat l'Ajuntament de Gandia. El 1974 publicuí *La catacumba* a Alacant, essent editora la Caixa d'Estalvis Provincial. Amb aquesta mateixa editorial el 1978 publique una antologia de poetes joves: "Mitjorn. (Poesia jove de les comarques del Sud del País Valencià)", que va servir de catalitzador literari a aquestes comarques

La "nova poesia" se'ns apareix en l'atzucac de l'elitisme poètic més impenetrable per als no poetes

meridionals. També en aquesta línia crítica vaig fer la *Introducció a l'obra poètica de Joan Valls Jordà*, treball que prologava l'obra completa d'aquest poeta alcoià. També nombrosos comentaris literaris i crítics en

revistes i periòdics, alguns dels quals prologaven alguna obra (Andreu Morell, Bernat García, González Caturla, etc.).

Emili Rodríguez-Bernabeu.

-Ens podries fer una valoració dels teus treballs poètics dels anys 60-70? (la feina que va des de *Poemes de la fi* fins a *La Catacumba*).

-Crec que vaig començar els meus treballs poètics immers en el simbolisme. Per a mi, un poeta com Rimbaud era el paradigma del que hom entén per "poeta". El llibre que va seguir a *Poemes de la fi* seguia aquelles directrius simbolistes. *La platja* s'esdevenia títol d'un llibre i primer i definitiu símbol poètic. No obstant això, la crítica havia tractat displicentment tot allò que no era realisme. Els comentaris, per exemple, d'aquella antologia *Poetes universitaris valencians. 1962* parlaven elogiosament de poetes realistes

(Boïls, Alpera) i silenciava absolutament qualsevol altre de tendència oposada.

Així estaven les coses quan Alpera

va sortir amb aquella antologia de la poesia realista publicada als Estats Units. Jo no li vaig donar originals, perquè no em sentia lligat al grup. Però la pressió de la crítica oficial va ser molt forta assenyalant aqueix camí com a únic transitable per a un poeta contemporani. Aleshores vaig provar de fer alguna cosa en aqueix sentit. I va sortir *La ciutat de la platja*, que volia ser una continuació de *La platja* sense perdre coherència a pesar del canvi estilístic. Canvi estilístic si hom vol parcial, perquè la tècnica el·líptica que caracteritza la meua poesia hi era.

La ciutat de la platja em va donar

La literatura espanyola també influí en la primera part de la meua creació

una certa popularitat al País Valencià, i no tan sols pel fet de quedar guanyador del premi Ausiàs March de Gandia. Els poemes eren de plena intel·ligibilitat per tothom, i això és el que m'havia proposat.

Després, *La catacumba* ja va ser tota una altra història. Escrita a la darrera hora del franquisme reflectia hermetisme i un retorn clar al simbolisme de *La platja*, tot i caure enterament dintre el realisme històric. Després de *La catacumba* hi ha un altre llibre poètic, *El setge*, d'una construcció en certa manera pareguda a *La catacumba*, que va restar inèdit, i així espere que segueixca, almenys per ara.

-Emili, a vegades hem parlat de com aquell neopostsimbolisme que va dominar tota la dècada dels 70 ha entrat cada vegada més en crisi i hom veu un refugi cada cop més clar cap a un neosurrealisme, la pura experimentació i un realisme de nova faç.

-Poetes com Gaspar Jaén i Urban o Josep Piera s'han decantat cada cop més per un realisme intimista. Altres, com l'Andreu Morell, han recercat solucions al costat del surrealisme. El tema és engrescador i probablement polèmic, perquè ningú no vol reconèixer que la "nova poesia" se'ns apareix en l'atzucac inevitable de l'elitisme poètic més impenetrable per als no poetes. Personalment m'agrada el que Altaïó i Sala-Valldaura anomenen "retoricisme màgic" (Gimferrer, Joan Navarro, Jàfer) i el "realisme intensiu" (Parcerisas, Ventura-Melià).

-Particularment tinc un interès especial per saber el procés de gestació de "*Viatge al teu nom*" i la importància que tu mateix li dónes dins el context de la teva poesia.

-Podria centrar la gestació en els següents períodes:

a) Viatge a Àsia el 1980. El contacte amb aquelles cultures em va impressionar fonament amb un sentit d'immensitat i infinitud.

b) Període de desenvolupament de diverses sensacions tot i tenint present la meua creació anterior.

c) Treball de connexions estètiques amb poetes de la nostra cultura occidental (Salvat-Papasseït, William Blake, Hölderlin).

d) Redacció lenta del llibre amb refundició constant dels poemes per a donar-los els trets estilístics que els caracteritzen.

A l'hora d'escriure sempre he tingut present a Paul Valéry per la seua neta arquitectura poètica

La importància que li done és per considerar que defineix en gran manera la meua poesia. No voldria que s'interpretàs com a testament literari, però sí com a paradigma del que volia fer en poesia fins a la seua aparició, perquè és al meu entendre l'exponent més perfecte del que volia fer.

-M'has dit abans de començar aquesta entrevista que et vares iniciar en literatura catalana perquè hi hagué un Jacint Verdaguer i un Joan

Maragall. Més tard per aquella figura fonamental en la nostra literatura: Salvat-Papasseït. També hem parlat del teu escepticisme filosòfic envers qualsevol realitat. I sabem que ets un gran admirador de la literatura francesa...

-Vaig capbussar per la literatura francesa llargament els temps d'estudiant a València. Reconec que a l'hora d'escriure sempre he tingut present a Paul Valéry per la seua neta arquitectura poètica. Aqueix classicisme sempre a flor de pell m'ha orientat constantment com a norma d'autocrítica. No puc negar que la literatura espanyola també influí en la primera part de la meua creació (Garcia Lorca, Vicente Aleixandre). Darrerament, la poesia mística anglesa.

-Com veus la situació de normalització cultural al País Valencià?

-Molt precària. Hom no pot negar l'existència d'una recuperació cultural difusa, però el predomini castellà és absolut. Uns ulls inadvertits poden passar encara a tot el llarg del País Valencià sense adonar-se de l'existència de la cultura catalana, i això només indica una cosa: precarietat. El moviment normalitzador és molt fort a la Ciutat de València, però és precisament allà on més entrebancs troba i l'oposició és més ferma. De tota manera hi ha nuclis de treball per tot arreu, però l'ensenyament, l'administració, la política es fan indefectiblement (amb poques excepcions) en castellà. □

Relojería Española

FUNDADA 1885

C. Colon, 12 — Telef. 72 15 63 - 72 43 44
07001 PALMA DE MALLORCA

Ω
OMEGA
AGENCIA OFICIAL

*Moments
estelars*

PALESTINA (6): PUNT FINAL

MIQUEL FERRÀ I MARTORELL

La torre Antònia i el seu entorn.

Diu el nostre gran poeta, Josep Maria Llopart, patriarca dels poetes vivents...

*"... Ara ja saps
que les manetes del rellotge
no tornaran a ser teves mai més.*

*Ara ja saps que mai no podràs albirar
en l'airecel, esveltes i daurades,
surmontades d'arquers, les torres
de Jerusalem."*

Les torres de Jerusalem. Encara en podem colombrar algunes. Atalaies. Minarets. I campanars. A la Ciutadella es contempla la Torre de David, dels segles XIV a XVI i un poc més enllà el Palau d'Herodes, la Basílica de Jacobus, que és un temple armeni edificat entre els segles XI i XVIII, i la Casa d'Anàs. Sortint després de la vila antiga per la porta de Sió, ens

compareixeran Sant Pere in Gallicantu, on hi devia haver el Palau de Caifàs i on, segons el relat evangèlic, cantà el gall. D'aquí a la Piscina de Siloé, construïda vers el 700 abans de Crist, és un curt passeig que ens endinsa de sobte en la Vall de Cedró... Seran tantes les evocacions bíbliques d'aquests redols que qualsevol persona ha de tenir la sensació d'haver passat per aquí, com en somnis: la Font de la Mare de Déu, el sepulcre de Zacaries, el de Jacobus, el d'Absaló i el de Josafat, que dona sobrenom a la Vall.

Toquem fusta. La presència de la mort és entre aquestes velles pedres tan subtil que un no pot evitar cert extremiment de temor. Aquesta sensació no s'havia esdevingut al llarg de les etapes anteriors d'aquest itinerari, tot visitant portals de murades (Herodes; Sant Esteve; Dorada;

Femer, vora el Mur dels Clams; Jaffa; Nova i Sió) o els mil temples que han trobat trast en aquests carrerons laberíntics (Santa Anna, la Flagel·lació, la Sentència, el Redemptor, el Sant Sepulcre...), així com el Museu Arqueològic, on la mort hi és també present però es mira amb altres ulls, potser tenyits de curiositat científica. Dintre de les seves sales ens toparem amb cranis de l'època prehistòrica, mòmies d'Egipte i ornaments funeraris de Mesopotàmia o Palestina. Però l'art dominarà sobre la mort. Precioses talles trobades a la mesquita de l'Aqsa, enteixinats musulmans que pertanyien al Palau Omeia de Jirbat al-Mafyar...

Deixem parlar però un altre dels nostres poetes, en Miquel Costa i Llobera dels nostres viatges, que a manera de guia ens diu:

"Sepulcres, sepulcres, sepulcres:

a penes altra cosa conté aquesta vall de Josafat que s'allarga com una fossa. S'allarga sota les murades de Jerusalem: elles l'hi aboquen ombra de ponent i dol de ruïnes. S'allarga baix del Puig de l'Olivar i el de l'Escàndol: ells l'hi donen ombra de llevant i desolació. Grogueja pertot arreu el terror de la vall i les pedres de miríades de tombes blanquegen com ossos escampats..."

Trista, potser depriment perspectiva per a tots aquells que no han pensat encara que la mort és tan natural com la vida...

Fins aquí, anant d'aventura en aventura, arribà el nostre Curial, el nostre heroi de la literatura cavalleresca, nascut com sabeu de ploma anònima. Ell també contemplà les torres de Terra Santa i de Jerusalem baixà al Sinaí, aturant-se al Monestir de Santa Caterina. I allà dintre trobà Sanglier de Vilahir fent vida religiosa...

Vida religiosa. I és que un viatge a Palestina sembla no tenir gaire sentit des d'una òptica d'agnosticisme. Aquí, totes o quasi totes les emocions es mesuren per referència o evocació dels llibres sagrats. No podem obviar una visita al Museu de l'Holocaust, on tots els horrors del genocidi nazi coven encara entre papers i pel·lícules com cova el foc dins el braser, finalment ocult sota les cendres. Sortireu, sens dubte, amb un mal gust de boca i un puny dins el cor. I us fareu la pregunta de com en el segle XX pogueren passar totes aquelles coses.

Tampoc no podem deixar la Ciutat Santa sense haver vist en el Museu d'Israel aquells famosos manuscrits

de la Mar Morta. Es tracta dels documents bíblics més antics que es coneixen i que foren descoberts per dos pastors beduïns en una cova de Qumran. I visita obligada al modern Israel de la Universitat Hebrea ha d'esser per a qualsevol amic del jovent contemplar els moderníssims edificis acadèmics. (La visita es realitza sempre segons l'horari programat: les onze del matí)...

Què en diria Costa i Llobera d'aquest fòrum de sapiència? Li agradaria el soroll juvenil que s'alena dins les aules? Escoltem un cop més la seva veu, gravada a cops d'impremta. Ell, i nosaltres, ens acomiadam ja d'aquest país fantàstic en el qual la paraula pau es repeteix moguda per tres credos. I on la paraula pau haurà d'esser definitivament implantada per sionistes i palestins, quan uns i altres es respectin i es vulguin agermanar... Per ara no és així.

"Fills de les gents agregades al Patriarca dels creients, te veneram amb filial afecte, oh Palestina, solar de la fe! Al donar-te l'adéu, sentim qualche cosa com l'adéu de la pàtria: és que tu ets per l'esperit la pàtria de tothom. Terra dels divins misteris, adéu, adéu per la vida: Terra del Judici final... a reveure!"

Així s'acomiadava Costa i Llobera de l'Israel de 1908. Ara, dins el meu gabinet, contemplo dos souvenirs de Terra Santa. Un és nou, modern. Es tracta d'un barret jueu de color blanc, un roquet minúscul, que porta brodades en or les lletres de la paraula "shalom". L'altre "souvenir" és antic, de finals del segle XIX i és una mena de quadre de fusta en forma de vitrina. Rere el vidre hi ha una creu molt destrament brodada amb les eines de la Passió a sota, entorn al drap de la Santa Faç. Voregen la creu mitja dotzena de relíquies: al braç dret, un trosset d'espina de l'Ecce Homo; a la part esquerra, un pedrolí del Mont Tabor; al cap, un altre fragment petri, minúscul, del Mont Sió; als peus, un bocinet d'os de Sant Pere i una petitíssima astella d'una de les oliveres de Getsemaní. És, en conjunt, un Israel envidrat, quasi de butxaca, que algun Mossèn dugué ja fa molts anys. □

SA TALAIA

El brètol i l'excursionista

BENIGNE PALOS

És ben evident que cada dia es fa més problemàtica, per al vertader muntanyenc, la pràctica de l'excursionisme.

D'una banda, els brètols amb una inqualificable desconsideració envers tot el que se'ls posa davant, oferint una imatge totalment equivocada de l'excursionista de muntanya, provoquen l'aparició de rètols que ho prohibeixen tot i, en molts casos, l'amenaça de la ferotge presència de cans ensinistrats.

De l'altra, uns propietaris, especialment els estrangers, que sense encomanar-se a Déu ni a Santa Maria i posant-se per capell les nostres lleis i els nostres costums, van creant petits gibraltars, tancant i fent-se seus antics camins públics.

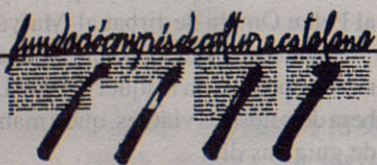
És ben hora que les nostres Autoritats prenguin consciència d'aquesta situació, hi posin ordre i evitin que aquesta gent, com a aus depredadores, es facin seu el nostre patrimoni. Perquè si seguim com ara no serà gens estrany que d'aquí a poc temps siguem forasters dins ca nostra. I si no, ja en parlarem.

És comprensible la reserva dels propietaris respecte de l'excursionisme perquè són moltes les malifetes que han hagut de suportar dels brètols. I, el que és pitjor, que els propietaris els costi distingir entre un muntanyenc i un brètol. Si ho distingissin s'estalviarien molts de problemes. El muntanyenc és correcte i considerat amb tot i estima la naturalesa i té ben clar el respecte que es mereixen les terres per on passa, siguin privades o de l'Estat. Per principi demana permís i sovint la resposta que rep és un NO com una casa. Mentre, els furtius i els brètols entren i surten com i quan volen.

Crec que seria bo que per anar d'excursió fos necessari estar federat i disposar de la corresponent llicència. El fet que els excursionistes s'haguessin d'identificar i responsabilitzar de la seva conducta, alliberaria els propietaris del justificat recel a permetre el pas i fins i tot se'ls podria demanar més comprensió i tolerància.

Tots tenim una mica de dret a gaudir de la bellesa que tan generosament va escampar Déu per la nostra illa. □

«EL MIRALL»
amb el suport:

MAGNÒLIES GROGUES

CATALINA SUREDA

A vegades t'odiava de bon de veres; tu, sempre amb uns aires de saber-ho tot i de fer-me sentir un cuquet al teu costat. Tu eres el centre del món, i a mi em situaves a la part baixa del globus terraquí. I el que més em molestava era que se'm notàs la ràbia que et tenia.

A voltes, però, no podia més i em venien uns desitjos bojós de treure't els ulls. Però m'aguantava, perquè explotar equivalia a dir-te: "Has vençut, un cop més... Has aconseguit novament que glopades de sang em pugui al cap". Per això, callava. Una vegada i una altra. Infinites vegades...

No podia parlar-te mai de les meves coses: de seguida que encescava el tema, em miraves amb uns ulls que delataven que et trobaves a mil quilòmetres de mi. Ho apercebia, m'aturava i tu ni te n'adonaves. Continuaves mirant-me amb aquests ulls teus, tan bonics, però tan plens de no-res... I després, segurament quan constataves que els meus llavis ja no es movien, connectaves de bell nou amb el món exterior i quedaves mirant-me, sense saber si assentir o negar. És clar: no sabies de què t'havia parlat. Aleshores, et limitaves a fer un somris neutre, d'aquells que poden passar per un sí o per un no. I jo, és clar, què podia fer sinó somriure't...?

Els primers anys, si més no, vam ser feliços. Havia desitjat tant i tant fer-te meva (tot i que ara puc acceptar que mai no fores meva) que em sentia com un al·lot amb unes sabates noves. Vivia en un univers de paper que fins molt després no vaig esqueixar.

A més, m'agradava passejar al teu costat i sentir els ulls plens de desig de

qualsevol homenet amb dos dits de seny, fixant-se en allò que tanmateix era el que m'havia atret a mi: els teus pits, de mesura bona, i les teves anques. T'arapava la cintura i et feia una besada ben llarga, com dient: "Mirau-la, contempla-la, quina preciositat. Però no us hi acosteïu, perquè és meva... Tota meva..."

El dia de Nadal tinguérem la primera discussió. Te'n recordes? Jo

volia quedar en la intimitat de la llar, al costat de la xemeneia, escoltant a la ràdio la filarmònica de Viena. Tu, en canvi, pretenies que anàssim de copes amb aquells nous amics que havies conegut al curs de fotografia (era l'època que volies fer-te fotògrafa de revista de modes). I, evidentment, vaig haver de cedir. Crec que ens passàrem tots els pubs, discoteques... que hi havia fets i per fer. Vaig suportar pacientment les ironies dels teus encantadors amics sobre els colors i la mida de la meva corbata (que era, realment, preciosa i, a més, tenia un sentit molt especial: me l'havia

regalada la meva mare el dia de la primera comunió). Al final d'aquella inacabable nit, et vaig portar a casa. Havies begut més del compte i vaig haver de despullar-te jo mateix i ficar-te al llit. Vaig besar-te tendrament els llavis, esperant incitar la teva líbido i així encetar un vespre ple d'excel·lències. Com a resposta vaig obtenir una dolça vomitada al damunt. I jo, simplement vaig netejar-me...

Te'n recordes també de l'època mística? Els companys de ioga (aquest cop volies aprendre relaxació mental i tenies projectat un viatge al Tibet) et van parlar de la puresa de l'ànima i del valor de la castedat (paraula de la qual fins aleshores desconexies el significat). Aleshores, em tingueres en dejuni vuit mesos i mig (tot el temps que durà la teva dèria). Vaig suportar-ho estoicament, sense traumes perquè sabia que aviat tu mateixa te'n cansaries. Però ets capaç d'entendre com em sentia jo? Saps com és de difícil mantenir-se fidel a algú quan les necessitats més terrenals t'amenacen a cada instant, quan no pots assedegar en cap font tota la set que portes? No, segur que no ho entens; mai no has sabut comprendre res que no t'afectàs directament.

I ja m'ho deia la meva mare: "Ignasi, que aquesta al·lota no et convé. Tu, el que necessites és una fadrina com les d'abans: educada, feineria i femenina, que sàpiga dur bé els comptes de la casa i, sobretot, que pugui cuidar-te. Perquè, tu ja ho saps, sempre has estat molt delicadet i necessites que algú t'estigui sempre al damunt". I jo, que sempre m'havia

escollat els savis consells de la mare, aquest cop no en vaig voler fer cas.

I ella i la tieta ja ho intentaven, ja! M'enviaven uns quants cops al dia a cal senyor Vicent (la merceria del costat), on la filla del propietari, la Mariona, despatxava. La veritat és que, a mi, la Mariona ni m'anava ni em venia; era una al·lota peticona, amb uns cabells negres tan i tan estirats al clatell fent una coa que semblava que no podia ni tancar els ulls sense que els cabells cedissin i es despenjassin de la closca. Quan em veia entrar a la botiga, dos nuvolets rosats li dibuixaven les galtes. Es posava nerviosa i començava a fer uns moviments tan estranys que semblava que havia perdut el seny. I és que la Mariona estava molt per mi... Les veïnes comentaven que tenia molta casera; s'adonava que els anys s'escolaven i que les seves carns anaven marcint-se i continuaven pures, verges... Aleshores, quan va veure que cap senyor d'aquells que freqüentaven la botiga no li proposava el matrimoni, començà a desesperar-se i, fort i no et moguis, decidí que jo era la seva post de salvació. Així doncs, inventava qualsevol excusa per venir a casa nostra. Es veu que ella i la mare planejaven alguna cosa perquè, de seguida que m'hi acostava, callaven, deixant escapar un somris de complicitat.

Segurament, si aquell dia no t'hagués trobat, ara seria tot un senyor casat amb la Mariona, amb un grapat de fills al meu costat i tindria com a únic problema saber si els macarrons es mengen amb cullera o amb forqueta.

El destí, però, em preparà un final més complicat. Ens trobarem un capvespre de novembre. Era dilluns (me'n record bé) i segurament, si algú m'hagués anunciat tot el que em succeiria després, no m'hauria aixecat a les vuit (com cada dia), ni hauria esmorzat al cafè Plaça, ni hauria comprat el diari. Les bruixes, però, em jugaren una mala passada. Per això em vaig aixecar a les vuit, vaig demanar un cafè amb llet al Plaça, vaig esmorzar tot llegint les cròniques esportives. Vaig deixar unes quantes monedes de propina mentre cridava

un taxi que em portés al nº 2 del carrer Sanglada. Vaig pujar les escales, fins al quart pis (sempre he tingut pànic als ascensors) i em vaig aturar davant una porta on hi havia un gran rètol anunciant: "Dr. Trialls. Psicòleg". Vaig pressionar el botó del timbre i, després de pocs segons, una infermera molt amable em féu passar a la sala d'espera. I allà, precisament allà, et vaig descobrir...

De seguida vaig quedar-ne atrapat. Em vaig asseure al teu davant i no podia deixar de mirar-te. Eres tan i tan bella... Amb els cabells llargs i arrissats, d'un color negre molt brillant; i dels ulls, què puc dir-ne? Eren també negres, molt negres: semblaven dues nits sense lluna. Els llavis, carnosos, lleugerament pintats... Tenies un clotet, a banda i banda de galta, bastant pronunciat: era, vaig considerar, l'únic defecte (tot i que després, quan em somrigueres per primer cop, allò que a primera vista m'havia semblat una tara, esdevingué un atractiu més a afegir a

les teves infinites perfeccions). Eres única... Encara ara, quan record aquell primer dia, sent que els ulls se m'humitegen... I és que la bellesa, la perfecció... sempre m'han captivat.

És clar, però, l'encant d'aquells primers dies es va fondre com la neu en primavera. Després dels primers moments començaren (per no acabar mai més) les eternes i constants discussions.

Quan aquell dia, després d'haver fet l'amor et vaig xiuxiuejar a cau d'orella: "No t'agradaria ser mare?", t'aixecares del llit de sobte i començares a cridar i a flastomar. Te'n recordes, oi? No! Tu no podies ser mare i jo era un estúpid masclista que només et volia amb mi per tenir

descendència. A més, jo no entenia les dones, no sabia el que era parir. A més, què en sabia jo, de tenir fills? Els homes només sembren i són les dones que recullen. No vaig insistir.

Després d'uns quants mesos, quan vaig veure que t'havies calmat, vaig incidir en allò que tant em cremava per dins. Encara ara puc veure't a la perfecció: tu estaves planxant aquella camisa de seda que t'havia comprat

Dibuix d'Esperança Mestre per a "Patchwork".

amb tot el sou d'un mes de feina. Jo em vaig acostar per darrere, vaig abraçar-te i vaig atacar de nou: "Doncs, per què no criam cucs de seda? (La meua mare, de petit, em contava que les bruses d'aquelles senyores riques que vèiem pel passeig els diumenges horabaixa, eren fetes amb la seda d'uns cuquets blancs que es transformaven en papallones. Sempre m'havia fascinat, això, i quedava embadalit, amb l'esguard fit en aquelles robes lluentes com intentant descobrir, per entre la uniformitat, quelcom que me n'explicàs l'origen: o bé un tros d'antena de papallona o la sinuositat d'un fragment d'oruga o bé una engruna de morera significant una digestió desafortunada.) Et posares

històrica: vas cremar la camisa (que quedà inservible) i em llançares la planxa al cap. No cal recordar-te tot el que s'esdevingué: estiguérem tot un mes sense parlar (el temps que necessitava per cobrar el sou i comprar-te una brusa més cara que la primera).

I, vols que parlem del teu "flirt" amb el professor de flauta dolça? Em vaig sentir molt ofès, però vaig dissimular-ho molt bé. Tu sempre cregueres que no ho havia sabut mai. Però t'equivocaves: des del primer moment n'estava al corrent. Moltes vegades quan era sol a casa (que era quasi sempre) m'entretenia passant revista als teus calaixos i als teus racons secrets i vaig llegir mil i una vegades les cartes que t'enviava el cursi del teu amant clandestí. De seguida que marxaves, corria de cap al teu armari, em posava aquella falda de ras negre i aquella brusa escotada, em maquillava amb afany i et representava. Situat de cara al mirall de l'entrada, escenificava l'encontre entre tu i el dolç professor. Imaginava cada moment d'èxtasi que vivíeu i en participava en solitud. Volia fer meves les teves experiències, continuar-te quan no hi eres i posseir-te sempre. Viure't les vint-i-quatre hores del dia...

Però,... deixem-ho estar! No saps prou bé com t'he arribat a odiar. No sé ben bé quan fou que aquella fascinació que sentia per tu es transformà en odi. En un odi profund i ple. I el més divertit de tot és que passàvem per una de les parelles més ben avingudes del barri. Tothom pensava que tu eres l'esposa perfecta. Creien que tota la roba que hi havia estesa al terrat l'havies rentada tu; que aquell deliciós aroma que es filtrava per davall de la porta a l'hora de dinar era d'alguna àpat que havies preparat per a mi; que aquell jardí tan ben cuidat es conservava tan florit per l'amor i el temps que tu li dedicaves... Tots, absolutament tots, ignoraven que

abans de viure amb tu havia fet un curs de cuina ràpida; que la meva mare, sempre tan ordenada i maniosa, m'oblidava, des de la tendra edat de cinc anys, a rentar-me tots els calçotets; que em dedicava a la jardineria per relaxar-me, per apaivagar els nervis que em feies patir....

Tots aquests anys he anat acumulant ràbia i més ràbia. Ara ja n'estic ben ple. T'ho asseguro. Ha arribat el

moment de la victòria: tots aquests anys he imaginat com havia de ser. He ensaborit dia a dia la meva venjança per tot aquest infern que m'has fet viure. Perquè, de fet, l'únic fil que em lligava a tu era precisament aquest final que et reservava. Saps?, em sent una mica estrany: poder parlar tant de temps sense que m'interrompis. Vaig passar molts de dies només escoltant i escoltant (i, és clar, després passava els vespres parlant sol). Ara mateix em sembla mentida sentir, de manera continuada la meua veu. A estones fins i tot esper la teva envestida, la irrupció de la teua veu estrepitosa.

Però, no... Ara puc esplaïar-me a gust. Puc parlar-te hores i hores, puc riure'm de tu, cridar-te, insultar-te... sense por que m'interrompis... No ets capaç, no, ara, de renyar-me com solies fer, de castigar-me..!

Si poguessis veure't ara, t'asseguro que et moriries d'espant: estàs blanca, verda, freda (sembles una d'aquelles figures del museu de cera que vaig visitar fa dos anys). Donaria tota la resta de la meua vida a canvi del plaer que em suposaria contemplar-te mentre tu mateixa t'observes. És un espectacle fascinant; tot el cos em tremola de plaer... Sublim, perfecte...

Cada instant que he passat al teu costat he anat teixint el meu victoriós final, amb el mateix delit, amb el mateix plaer que un novel·lista posa el darrer punt a la seva obra. Ara puc canalitzar tot el meu odi en aquesta darrera acció, tan somniada, tan planificada, tan ensaborida a priori... Saps què faré? Segurament no en tens ni la més remota idea. He llogat una petita casa al costat del cementiri amb un jardí tot ple de magnòlies grogues. Cada matí, després d'esmorzar, tallaré ramells i més ramells d'aquestes delicioses flors i te'ls col·locaré als voltants del teu jaç. I el més divertit de tot, és que la gent pensarà —quan em veuran freqüentar aquest sant

lloc— que sóc un vidu desconsolat, que estimava amb deliri la seva esposa. Tots lloaran la meua acció i pensaran que la pena em rosegava les entranyes. I tots absolutament tots, s'equivocaran. Ignoraran que tu sempre has odiat les magnòlies grogues, que ja des de petita t'han produït una ràbia malaltissa. Però ara, fins que els meus dies s'acabin, magnòlies grogues i cucs —deliciós còctel— acompanyaran el teu descans. I així, restaràs enterrada per a sempre més. Tu. I el meu odi... □

Educació ambiental des de l'ecologisme

AINA LLAUGER I ROSSELLÓ

La divulgació de la naturalesa i de la problemàtica ambiental ha estat sempre un dels objectius prioritaris del GOB, juntament amb l'estudi científic i la defensa de l'entorn. Ni la ciència aïllada ni la mera actitud reivindicativa són suficients per construir una societat que es desenvolupi en harmonia amb el medi ambient, que és, en definitiva, el que persegueix un grup ecologista.

Només amb una divulgació ampla, que arribi al major nombre possible de persones, que sigui rigorosa i atractiva al públic, es pot aconseguir el consens i la implicació social necessàries per tal d'assolir l'objectiu perseguit.

És per això que les campanyes reivindicatives del GOB sempre s'han fonamentat a fer conèixer els valors naturals dels espais amenaçats, a divulgar les agressions que pateix el nostre territori i els recursos naturals, les conseqüències ambientals que es poden derivar de certes actuacions, etc.

El GOB sempre ha compaginat la tasca de denúncia i de reivindicació amb la promoció de cursos d'ornitologia o de botànica, la publicació de llibres, cartells, fulletons divulgatius, el muntatge d'exposicions, la realització de xerrades i conferències... És així com a poc a poc es va aconseguint la implicació en la defensa de l'entorn d'un cada vegada més ampli sector social.

Però al nostre grup som ben conscients que això no és, ni molt menys, suficient. S'ha de començar des de la base, des de l'educació dels més petits, d'aquells que seran, valgui el tòpic, els ciutadans de demà, aquells que rebran el món que els estam deixant amb greus problemes de contaminació, de recursos naturals escassos, amb un territori i un paisatge fortament

degradats, amb nombroses espècies animals i vegetals en perill de desaparèixer.

És evident, doncs, que una de les prioritats del GOB és la realització d'activitats estrictament educatives, dirigides a la formació ambiental dels escolars i dels ensenyants. El nostre grup ha estat pioner en matèria d'educació ambiental a les Balears: realitzà el primer itinerari de natura i treballà en aquest àmbit quan gairebé ningú no en parlava. Avui l'educació ambiental ha estat ja assumida per nombroses associacions, empreses, institucions, centres d'ensenyament, professors i, fins i tot, pels nous currí-

És evident que una de les prioritats del GOB és la realització d'activitats estrictament educatives, dirigides a la formació ambiental dels escolars i dels ensenyants

culums educatius.

Actualment es realitzen itineraris per s'Albufera d'Alcúdia i per la possessió de muntanya de Son Moragues (Valldemossa), i s'han començat a organitzar les visites al Parc Nacional de Cabrera. A Palma, l'Ajuntament ofereix nombroses activitats de coneixement del medi urbà. Altres ajuntaments, entitats i empreses també organitzen activitats escolars relacionades amb el medi ambient, etc.

Aquestes activitats compleixen una importantíssima funció: apropar els escolars a la naturalesa i al medi urbà, iniciar-los en el coneixement de

la nostra flora, fauna i paisatge, i prendre consciència de la necessitat de conservar l'entorn. El GOB també col·labora i pren part en activitats d'aquests tipus: itineraris de natura, sortides per a observació d'ausells, excursions botàniques... De manera especial té intenció de consolidar un dels recursos educatius més importants de la nostra entitat: la finca de la Trapa, que en el futur podria esdevenir una aula de natura.

Però el GOB no vol perdre el seu paper innovador en educació ambiental. Els problemes ecològics són cada dia més greus, més complexos i de més difícil solució. Per aquest motiu, ecologistes i ensenyants hem d'assumir la responsabilitat d'evitar que els infants d'avui repetesquin demà els errors actuals. És necessari i urgent que l'educació ambiental que es faci d'ara endavant ensenyi a viure d'una manera fiferent, a relacionar l'home respectuosament amb l'entorn, a organitzar la societat, l'economia en harmonia amb la natura, a planificar el desenvolupament de forma sostenible.

Aquests objectius poden semblar utòpics, però la vertadera utopia és creure que podem continuar com fins ara, creixent econòmicament a costa del capital del planeta, dels pobles més pobres i de les altres formes de vida que no practica la societat "civilitzada". És utòpic creure que ens podem enriquir indefinidament a costa dels recursos de la Terra.

Per als ciutadans de demà ja no serà una extravagància utilitzar paper reciclat, comprar llet en envasos de vidre retornable, renunciar a anar en cotxe a la feina, comprar bombetes de baix consum energètic, etc. No seran extravagàncies perquè segurament serà obligatori fer-ho, ja no en quedarà més remei.

Començar a introduir aquests hàbits en la nostra vida quotidiana és

una de les tasques, segurament la més important, que ha d'assumir l'educació ambiental, especialment si es fa des d'una grupecoligista. Aquesta educació s'ha de fonamentar en una nova ètica, una ètica ecològica que estableix la consideració de l'home com un ésser viu més que pertany a la Terra, i que en funció d'això ha de subordinar les seves actuacions al manteniment de la vida en el planeta.

Són principis ètics que tenen importants repercussions en les nostres formes de comportament. Es tracta d'ensenyar a relacionar els hàbits de consum i les conductes quotidianes amb els problemes ecològics. Ens hem d'costumar a entendre que moltes de les nostres actuacions més habituals tenen conseqüències ambientals molt sovint negatives.

Tot això es tradueix en la pràctica educativa a ensenyar als estudiants que qualsevol producte que compram a la botiga s'ha fet a partir d'uns recursos naturals segurament escassos, que en el seu procés de fabricació s'ha invertit molta energia, s'ha contaminat l'atmosfera i l'aigua, s'han produït residus... S'ha de fer entendre que els fums de la ciutat provenen dels nostres cotxes i de la producció de l'electricitat que consumim a casa, que l'aigua que manca a la nostra terra és la que nosaltres tudam, que les deixalles que s'acumulen pertot arreu són la conseqüència del nostre consum.

Explicar aquestes coses implica també, evidentment, introduir l'ensenyança de nous hàbits no agressius amb el medi, que poden, fins i tot, contribuir a resoldre alguns problemes ambientals. Es tracta, en definitiva, d'introduir a les escoles la recollida selectiva de les deixalles, la utilització de paper reciclat, la realització de programes d'estalvi d'energia i d'aigua. S'ha d'ensenyar la importància que té que cada un de nosaltres renunciï a la utilització dels esprais i altres

productes tòxics i contaminants, que evitem els envoltoris innecessaris, que comprem productes naturals i de la nostra terra, que utilitzem els transports públics...

Hi ha nombroses formes i activitats per introduir aquests temes a l'escola de forma amena, divertida i eficaç: perquè, només experimentant, els alumnes podran comprovar la transcendència de tot allò que ells mateixos poden fer en favor del medi ambient.

En el taller de reciclatge els nins i les nines poden experimentar com es recicla el paper.

El missatge que s'ha de transmetre ha de ser sempre positiu, s'ha d'evitar caure en catastrofismes i en pessimismes. Si es fa entendre la part de responsabilitat que té cada un en la crisi ecològica, també serem capaços d'apreciar quant podem fer per contribuir a solucionar molts d'aquests problemes. S'ha de donar una visió constructiva, l'única capaç de transmetre l'esperança necessària per abordar una situació tan difícil.

Els nous hàbits i valors s'han d'introduir, doncs, en la nostra vida i en la dels infants no com una càrrega feixuga, sinó amb normalitat, com a accions i formes de pensar inseparables de la nostra vida a la Terra, i s'han d'assumir amb l'alegria que suposa veure que un hi pot fer tant.

És aquesta línia que desenvolupa majoritàriament l'educació ambiental la que es fa des del GOB. Alguns exemples de les activitats realitzades són el "Programa escolar de sensibilització per a una conducta ecològica", que es duu a terme amb col·laboració

amb el Departament de Dinàmica Educativa de l'Ajuntament de Palma, el fulletó "Tria el futur" (que s'ha distribuït massivament entre escolars de Lluçmajor i Artà) acompanyat d'una guia per al professor. També es treballa en temes específics, especialment les deixalles, el reciclatge, la recollida selectiva del paper i les piles, l'energia, l'aigua, etc. S'ha elaborat material didàctic sobre

aquests temes, s'han fet xerrades, tallers, es col·labora amb nombrosos centres on es recull de forma selectiva paper i piles...

Els objectius d'aquestes activitats són sempre múltiples: transmetre coneixement sobre el nostre entorn, els seus valors, característiques, funcionament i amenaces, posar a l'abast les vies i les eines per

afrontar els seus problemes, motivar els alumnes a implicar la seva vida en la resolució de la crisi ecològica, transmetre els valors de respecte i solidaritat amb la naturalesa.

Només una combinació de coneixements, valors, instruments d'acció, motivació, il·lusió... pot aconseguir l'objectiu d'educar ciutadans conscients i responsables del seu entorn, il·lusionats en la seva gestió racional, respectuosa i sostenible.

La fita és llunyana i difícil d'assolir, ho sabem. Són molts els obstacles en el camí: una pràctica docent difícil, mitjans escassos, dificultats socials enormes, forces contràries poderosíssimes...

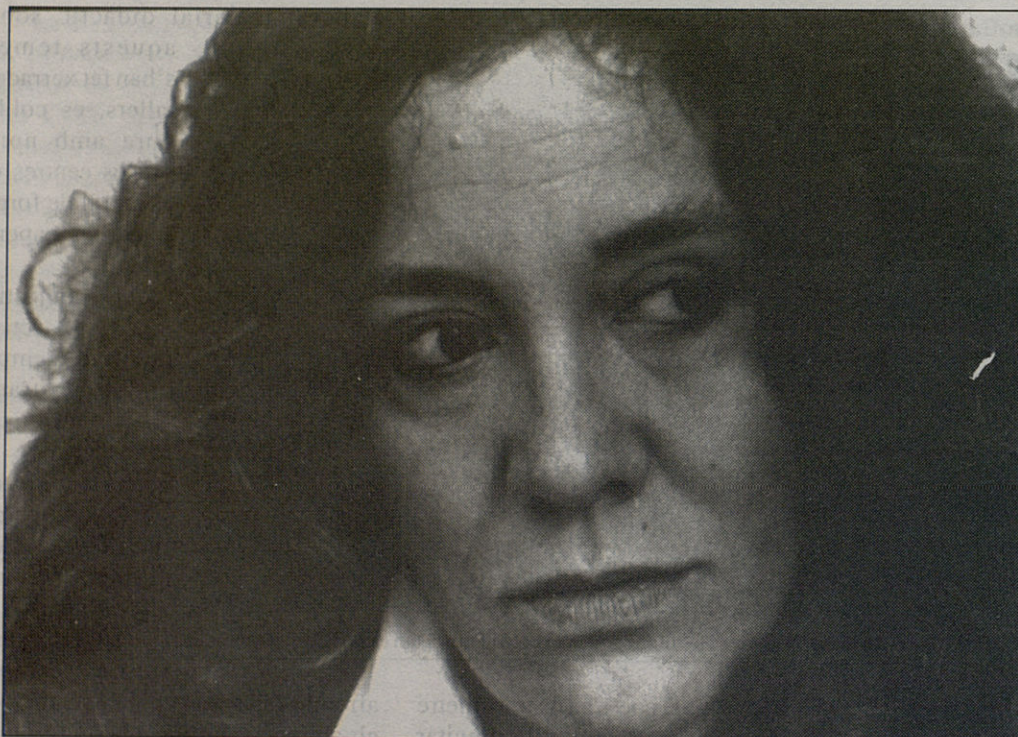
Però, només qui bé apunta aconseguirà l'objectiu. □

Aina Llauger i Rosselló és membre de la Junta Directiva del Grup D'Ornitologia Balear i Defensa de la Naturalesa (GOB), responsable del Servei d'Educació Ambiental.

Digues que m'estimes encara que sigui mentida

JEAN SERRA

Montserrat Roig.

No tanta de gent estava assabentada de la malaltia que patia l'escriptora Montserrat Roig (1946-1991). La notícia de la seua mort ens va agafar de sorpresa als qui, com jo mateix, ignoràvem la seua agonia. Aquest estiu vaig llegir el darrer llibre que havia publicat, de títol cinematogràfic: *Digues que m'estimes encara que sigui mentida*, i a propòsit del qual vaig escriure un petit article que va sortir al "Dominical" del *Diario de Ibiza*.

N'era jo un lector interessat en la seua nítida trajectòria i l'admirava. Els seus articles, les seves entrevistes, els seus programes de televisió projectaven la imatge d'una persona íntegra.

A Montserrat Roig dec la conaixença i l'amistat de Marià Manent, ja que el meu interès primer per l'autor de *La collita en la boira* i de *La ciutat del Temps*, nasqué d'una

entrevista que li féu ella i que jo vaig llegir en un ja llunyà 1974 publicada, si no m'erra la memòria, a *Triumfo*. Marià Manent era de recent actualitat, perquè havia guanyat el Premi Josep Pla 1974 amb l'extraordinari dietari de la guerra civil, *El vel de Maia* (1975). La força, la humanitat que posava Montserrat Roig en les entrevistes que feia, la convertiren en una mestra del gènere.

A la mateixa revista *Triumfo*, a la revista *Serra d'Or* i, aviat, al diari *AVUI*, trobàvem la seua veu, tendra o crítica. I en aquella sèrie de televisió l'escoltàvem i la vèiem...

Montserrat Roig va apostar per la literatura perquè creia pregonament amb el poder transformador de les paraules. Va saber molt prest què volia ser en la vida i es va esmerçar per ser-ho, demostrant una gran vocació i una abnegació exemplars.

La mort, aquesta vegada gens sub-

reptícia, doncs que en forma de càncer l'anava consumint poc a poc des de temps enrere, ens l'ha sostreta d'aquest món quotidià que ella va descriure com una òpera i que va estimar, malgrat tot, com ningú.

Ens queda, per sort, el consol dels seus llibres en les pàgines dels quals tanta poesia va vessar. Montserrat Roig, que es definia com a periodista i escriptora, era poeta encara que no fes versos. No sols per les abundants cites poètiques que apareixen en les seues obres, ni tampoc per la constant reivindicació que feia de la poesia i dels poetes (deia, per exemple, que *no podem creure en la poesia i oblidar-nos dels poetes*), sinó també perquè en la seua escriptura, en la seua manera d'escriure, vull dir, hi trobam sovint el ritme tan escaient a la poesia. Ella, d'això, n'era conscient i declarava, amb senzillesa i modèstia, que aquest ritme el treia dels poetes.

Se'ns l'ha enduta, però Montserrat Roig continua present en la literatura. Els papers que va escriure, escampats en revistes, diaris i llibres ens la retornen com el millor personatge que va saber crear. Els seus llibres, com els dels bons escriptors, els escriptors de debò, i ella ho era, ens permetran d'omplir el silenci i de combatre contra les ombres i de perseverar en la defensa de la vida i de la pau.

El seu compromís amb la literatura (no amb una literatura compromesa) esdevé compromís total amb la humanitat. Em vénen ara a la memòria aquelles frases que Joan Fuster va escriure al pròleg a *Molta roba i poc sabó...*: *¿Feminista? Possem-hi: dona. Catalanista? Diguem-ne: catalana. Marxista? Com la majoria dels marxistes del país: aproximadament.* Era un pròleg datat a Sueca el 27 de gener de 1978. El llibre —un recull de narracions— havia obtingut el Premi Víctor Català 1970. L'autora es va assabentar de la notícia el dia 13 de desembre d'aquell any, mentre romania tancada, amb altres intel·lectuals, al monestir de Montserrat: *Vaig entrar com a "licenciada" -digué- i en vaig sortir com a "escriptora"*.

D'aleshores fins ara mateix, ha donat proves continuades d'una gran coherència amb ella mateixa. Amb el seu afany de ser escriptora i dona, en definitiva ésser humà complet.

A *Molta roba i poc sabó...* segueixen novel·les com *Ramona, adéu* (1972) o *El temps de les cireres* (Premi Sant Jordi de Novel·la 1976) i un llibre estremidor, *Catalans als camps nazis* (1977), resultat d'investigacions i d'intervius a supervivents d'aquella tragèdia.

Els personatges de les seves obres —no solament dones—, no s'enfronten amb forces obscures o superiors i in-

explicables. És gent del món que ens envolta, gent d'un barri, d'una ciutat. Fills d'un país. Dones i homes immersos en la història del segle XX. No els manca força ni complexitat. Però Montserrat Roig no ha pretès de llençar-ne cap a la universalitat.

Prenguem, per exemple, els personatges de *L'òpera quotidiana*

l'ordre que li ha donat l'autora: primer una obertura, seguida de duets, cavatines i recitatius; un intermezzo, i llavors altre cop duets, àries, cavatines i recitatius; per acabar, el cor. És a dir, una òpera. No una òpera musical, sinó una novel·la concebuda com una òpera de Verdi. Però és l'òpera quotidiana tal com sona, o com la fa sonar Montserrat Roig.

Cada escriptor busca la forma que millor li escau per embolcallar les ficcions i fer-nos sentir allò que vol... Personatges empaitats per un destí diví, atormentats per la passió, víctimes de l'absurd o senzillament éssers quotidians, éssers normals capaços, això sí, de fer-nos arribar, mercès al geni de qui els ha creat, els batecs íntims del temps històric que els ha tocat de viure, la seua veu plural, multiplicada com un torna-veu en una viuda que acceptava les desgràcies com una conseqüència d'haver vingut al món, un semi-fracassat que sent el silenci del seu país i no sap què pot fer per deslliurar-lo de la mordaça, ell, pobre infeliç amordaçat per sentiments contradictoris, una vella xiflada, enamorada de la bellesa, que viu sols per recordar el passat —un passat, val a dir-ho, que potser s'inventa—, una dona... Què importen els seus noms, les seues dates de naixement, la posició social que ocupen! Són, tots ells, mitjans, o, millor instruments/veus que expressen una part

de la complexa ànima humana.

Tot plegat, emperò, pren sentit i significat perquè una ment dotada ha sabut domtar les inhàbils paraules d'un idioma a la seua voluntat artística i creadora. La literatura, al capdavant, és això: la paraula transformada que transforma. □

De Montserrat Roig:

Molta roba i poc sabó...

«El Cangur», 38, Edicions 62, 1978.

Ramona, adéu

«El Cangur», 25, Edicions 62, 1976.

L'òpera quotidiana

«El Cangur», 131, Edicions 62, 1991.

Recentment, l'associació Amical de Mauthausen ha decidit fer un homenatge a Montserrat Roig per l'aportació històrica que l'autora va fer amb el llibre "Els catalans als camps nazis". (Nota de la Redacció.)

(1982). La senyora Miralpeix, Oraci Duc, la senyora Altafulla, dita la Vella; Maria, la dona d'Oraci i Mari Cruz, la minyona de la senyora Altafulla, però que va alguns cops a la setmana a casa de la senyora Miralpeix on coneix Oraci Duc...

No són ni un Raskolnikov, per exemple, tot i que Oraci Duc sent l'impuls d'assassinar, ni cap Madame Bovary... Importen més les seues veus, amb les quals, i sàviament alternades o confrontades en els diàlegs, aconsegueix un conjunt harmònic, potser no la novel·la total que Montserrat Roig perseguia, però sí un tot que s'ha de llegir com a tal i en

Tardor 91', Mozart a la part forana

JOSÉ S. AYALA

En el darrer número d'aquesta revista (EL MIRALL-51) vaig ressaltar la magnífica preparació i la labor dels joves músics de Balears manifestada en els constants actes musicals presentats durant tot l'any 1991.

Ara vull referir-me a l'esdeveniment lírico-musical que el Col·lectiu d'Artistes Lírics ha duit a terme a la part forana de Mallorca i a Menorca, sota el patrocini del Consell Insular, la col·laboració de la Fundació Bartomeu March Servera i els ajuntaments de les poblacions visitades.

La primera manifestació musical d'aquest Col·lectiu va tenir lloc a l'Auditorium de Palma dia 25 de setembre passat i les actuacions s'han succeït en nombroses llocs de Mallorca i Menorca.

La programació consta de tres parts:

La primera, d'obres i autors mallorquins, com Marqués, Torrandell, Bennàssar i Bartomeu Poquet.

La segona, dels fragments més coneguts de les creacions mozartianes, i per a la

Tercera s'han seleccionat els passatges més taral·lejats de les més conegudes sarsueles espanyoles.

El coordinador del Col·lectiu Artístic és el baríton Gabriel Aguilera i la presentació de tot aquest elenc la va fer magistralment la incommensu-

rable Catalina Valls, dona de gran sensibilitat poètica, autora literària i pròdiga en amistats.

El volum, seleccionat i ric, de les obres interpretades pel magnífic grup d'artistes mallorquins ha complagut extraordinàriament tots els que, aquí i

TARDOR 91', MOZART A LA PART FORANA

CONCERTS LÍRICS

a càrrec del «COL·LECTIU D'ARTISTES LÍRICS»,
MARIA JOSÉ MARTORELL i ISABEL ROSSELLÓ, Sopranos
FRANCESC BOSCH i GABRIEL AGUILERA, Barítons
ANDREU BENNÀSSAR, Pianista
Presenta, CATALINA VALLS

PATROCINAN:

CONSELL INSULAR
DE MALLORCA

Ajuntaments de:

PALMA - BUNYOLA - CAMPOS - DEYÀ - ESPORLES - PETRA
SANTA MARIA - SANTANYÍ - SES SALINES - VALLDEMOSSA

COL·LABORA: FUNDACIÓ BARTOMEU MARCH SERVERA

* Les Sopranos Sres. Martorell i Rosselló, actuaràn alternant-se, segons localitats.

fora d'aquí, han assistit a les representacions líriques, totes molt belles. Durant el periple, el verb fàcil i càlid de Catalina Valls ha merescut la millor acollida i un gran triomf, premiat amb entranyables mostres d'afecte.

La mateixa riquesa ha tingut l'actuació antològica de Francesc Bosch i Gabriel Aguilera, barítons; de Maria Josep Martorell i Isabel Rosselló, sopranos; i del compositor i magnífic pianista Andreu Bennàssar. □

El concert núm. 13 de l'Orquestra Ciutat de Palma

J. S. A.

Després diran que el núm. 13 duu mala sort!

Això no deu ser ver perquè el Concert núm. 13 de l'Orquestra Simfònica de Balears "Ciutat de Palma", de dia 20 de febrer, va ser un dels millors esdeveniments musicals que hem pogut viure a Mallorca.

No hi ha cap necessitat d'anar al Royal Festival Hall de Londres o a l'Scala de Milà, ni tan sols al Teatre Reial de Madrid per escoltar bona música. Ha bastat asseure'ns a una butaca del nostre Auditorium de Palma per emocionar-nos sentint una bona i conjunta orquestra, dirigida per un director, Antoni Wit, que va saber conduir magistralment el conjunt de professors de la Simfònica. Ho va fer amb rigor, inspiració i professionalitat i va saber treure el fruit de la música clara i fluïda determinant de la selecció dels instruments, com es va veure en interpretar la *Sinfonia núm. 2, op. 43 en re major* del compositor finlandès Ian Sibelius. Tots poguérem sentir amb meridiana claredat les tonalitats per zones dels distints grups d'instruments. Un *scherzo* fort, ple de vigor suau, culminà en un bell *allegro moderato* com a final feliç d'aquesta obra de Sibelius.

Cal dedicar un paràgraf a part a un altre intèrpret que en aquesta nit memorable va contribuir al nostre entusiasme. Piotr Paleczny, pianista polonès, amb un curriculum que ja de si garantia la seva intervenció, va executar meravellosament els tres moviments del *Concert núm. 2, Op. 21 en fa menor* de Chopin.

Segur, pulsant finament els digitals sobre el teclat, Paleczny més que tocar va brodar la inspiració, sempre càlida, romànticament harmoniosa, de l'autor.

Per tancar amb la mateixa intensitat la seva actuació, Paleczny ens va obsequiar amb la cèlebre *Polonesa* de Chopin, encantadora, patriòtica, emocionant obra que va fer posar dempeus l'Auditorium per premiar amb enfervorits aplaudiments la versió magnífica que ens va oferir. □

Entorn al concert de n'Elliott Murphy a Sa Pobra. Febrer '92

JOSEP CRESPI "CERET"

Aquesta història podria començar, per exemple, allà on acaba el film, de John Huston, *The Misfits* (Inadaptats): després de coincidir als mateixos llocs (bars, jutjat...) per distintes causes i fer amistat, els personatges (Clark Gable, Marilyn Monroe, Eli Wallach, Montgomery Clift...) es proposen començar una aventura comuna, escapant de la falsedat i fingiment. Una aventura on l'existència de massa regles fa sentir-se incòmode i retalla la llibertat. Però del que no poden escapar és del seu passat de perdedors, de personatges submergits. Estan en un entorn on no hi ha lloc per l'individualisme i en el qual no poden viure els aventurers, però accepten seguir cercant els seus somnis.

Una exposició semblant fa Elliott Murphy a una cançó-poema seva (*The Loser*). Una història on ell mateix podria ser un dels personatges: "...Amb el temps, he arribat a la conclusió que l'important és dedicar-se a les idees, als teus somnis. No importa gaire si els aconseguixes o no, perquè quan es fan realitat perden tot el seu sentit".

Elliott Murphy quan va sorgir, amb el seu primer treball discogràfic devers l'any 73 i totes les crítiques ja ressal-

taren l'alta qualitat musical i poètica de les lletres, l'etiquetaren com el nou Dylan (cosa parecuda li va passar a Bruce Springsteen, però amb molta més sort). Però no basta això. Els constants fracassos a l'hora de ser admès dins l'aristocràcia de les vendes milionàries li han conservat aquesta

guitarra elèctrica?: "*He engolit un estupend glop de verí. Les entranyes em cremen. La violència del verí retorça els meus membres, em torno deforme, m'abat. Em moro de set, m'ofego, no puc cridar*". (Una season a l'enfern).

Elliott Murphy va venir a recitar-nos i cantar-nos alguns dels seus poemes. Bufant l'harmonica i gratant la guitarra ens contà històries de sons de la nit: "*A qualche lloc d'aquestes llums nocturnes hi ha la resposta/ i pots trobar diamants a cada pas/ Somnis de Tiffany, ballarines de porcellana/ i un vell negre tocant un Blues*" (*Diamonds by the yard*). També històries de rockstars: "*Va néixer per ser rei. Va morir encara que fos sagrat. Jimi (Hendrix) sap perquè....*" (*The Last of*

Elliott Murphy a Sa Pobra.

imatge difuminada i distant en un grau de màxima puresa. Aquesta màxima puresa varem tenir l'oportunitat de constatar-la tots els qui anàrem al concert que va oferir al Pavelló del Polisportiu de la nostra Vila. Un dels grans poetes de la història del Rock ens va visitar, creador de sorprenents poemaris i novel·les de dimensions urbanes o romàntiques, seguidor de poetes maleïts: Fitzgerald, Henry Miller, Rimbaud... ¿Hagués pogut ser Arthur Rimbaud, d'haver nascut als anys cinquanta, un trobador amb

the Rockstars).

S'ha de dir que quan es parla de Rockstars no es fa referència al ninot de torn que ens mostren les televisions o surt pel top-hit de les ràdios de moda, per favor, és una cosa més seriosa. La honestedat dins el Rock'n'roll encara hi és. Aquestes modes-xiclet, que quan ja ha perdut el gust l'escups, són les que fan perdre la credibilitat amb aquesta manera d'expressar-se. És una llàstima.

Hi ha gent com n'Elliott Murphy que tenen la noblesa com a bandera,

que els transforma en una versió intel·ligent i digna de la tòpica rockstar vivent a la trona dels elegits.

Des de l'escenari del Pavelló del Polisportiu Municipal ens contava sobre la seva ciutat, la seva infància, el seu pare, històries que coincidiren amb el dia d'aniversari de n'Elvis Presley: "...Tot això és una ciutat imaginària/ Tu pots ser qualsevol/ Quan estàs tot sol." (On Elvis Presley Birthday).

Venir a Mallorca per primera vegada li creà una sensació de curiositat, demanant pels costums culturals, l'idioma, la gastronomia (es va llepar els dits amb les albergínies farcides de verdura que va menjar al Restaurant Marina), per les maneres de viure de la nostra Vila.

El lloc escollit per fer el concert no és el més apropiat, la sonoritat que disposa és horrible: s'hauria de trobar un altre local (?) per aquest tipus de manifestacions, o condicionar el Pavelló. Malgrat tot això, n'Elliott i la seva banda ens contagiaren les ganes de passar-ho bé i fer oblidar el problema del so.

Va concedir un parell de temes més, ja que el públic així ho demanava. Ens va parlar de noies de festa i poetes romputs: "...Va sortir a banyar-se a la llum de la lluna. S'esmunyí per la badia, agafàrem un cotxe. Vàrem quedar que ens reuniríem amb ella a la meitat del camí i esperàrem una hora i cercàrem durant tot el dia següent, però mai no la trobàrem. Algunes festes acaben així" (Party Girls/Broken Poets).

Alguns personatges dels seus arguments sembla que tenen la sort gastada, com aquells poetes romàntics. Però el confort amb la seva llibertat creativa, la confiança i el nostre respecte, el mantindrà com algú molt especial. El Gran Gatsby del Rock si es vol, un perfecte Gentleman dins un negoci poblat de poca-vergonyes.

"...Penso que és meravellós. És per això que la poesia em sedueix tant, perquè és eterna. Mentre hi hagi gent, tots recordaran les paraules i les combinacions de paraules. Res, llevat de la poesia i les cançons, poden sobreviure a un holocaust." Jim Morrison. □

L'AVENTURA DE LLEGIR

X edició d'un periòdic per al Dia del Llibre

L'AVENTURA DE LLEGIR

ANY IX

DIADA DEL LLIBRE, ABRIL 1991

Missatge de Rena Carceos, de Grècia, adreçat a tots els nens del món

Cada vegada que el meu pensament s'afanya a llegir, m'imagino un món on la lectura és una aventura, on la llum de la lluna il·lumina els llibres, on la llum de la lluna il·lumina els llibres, on la llum de la lluna il·lumina els llibres...

En aquest moment, la llum de la lluna il·lumina els llibres, on la llum de la lluna il·lumina els llibres, on la llum de la lluna il·lumina els llibres...

Cadascun d'aquests llibres interessants és una llumina que il·lumina les tenebres i mai no s'apaga.

Il·luminat, un llibre és com un llumina que il·lumina les tenebres, on la llum de la lluna il·lumina els llibres, on la llum de la lluna il·lumina els llibres...

1991

Vària Parat

Dia internacional del llibre infantil 2 d'abril de 1991

Aquestes pàgines d'informació de llibres en català que, amb el suport editorial de l'Ajuntament de Palma, publica cada any l'OCB amb motiu de la Festa del Llibre, apareixeran, com sempre, abans de Sant Jordi. Destinades als centres docents perquè es puguin emprar a classe. Les referències que contenen, en la doble edició infantil i juvenil, creim que constitueixen una remarcable font de recursos per a fomentar la lectura de llibres en la nostra llengua.

Els centres d'EGB, BUP, COU i FP rebran els exemplars habituals de *L'aventura de llegir* a partir del 26 de març, data notablement avançada en relació a la Festa del Llibre però obligada perquè enguany les vacances escolars de Pasqua començaran la tercera setmana d'abril.

Qualsevol dubte o sol·licitud que els ensenyants vulguin formular-nos, la poden fer a l'OCB (Tels. 723299 i 714857).

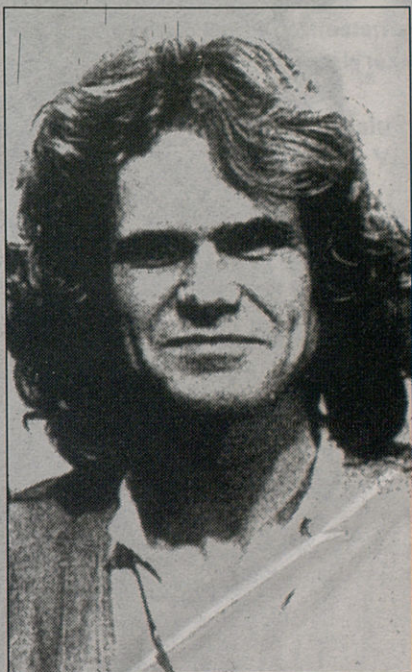
Albrecht Demitz

Berlín: l'heretat rebutjada

JOAN TORTELLA

Rainer von Harnack és un exiliat alemany, vagarosament aristòcrata, de mirada neta i veu acompassada, que un dia, molt abans de la reunificació alemanya, recalà a Pollença fugint d'alguna cosa, de la veritat, d'ell mateix. Els alemanys de Pollença viuen sota el signe de la bellesa, han donat l'esquena a la seva veritat, una veritat tèrbola, feta d'insània i de renúncies. Nosaltres, en canvi, hi continuam aferrats, a la veritat, tot sabent el que ens espera a la fi: soledat, incomunicació, autoodi.

Per açò recorr als meus amics alemanys, a Rainer von Harnack, a Klaus Ulrich Himmelmann, gent que ha romput amb els seus dimonis personals, gent sense Déu ni pàtria, gent que sobreviu fent classes particulars o com a guia turístic, quan la desesperació, quotidiana, amiga, m'abandona i

Albrecht Demitz.

estudia, de 1971 a 1978, Belles Arts a Berlín, Gràfica Experimental i Lliure amb el professor Lortz i Pintura Lliure amb el professor Hödicke. L'any 1979 treballa d'assistent amb el professor Howard Kanowitz. D'aquesta etapa d'estudi i aprenentatge hem de subratllar el magisteri de K.H. Hödicke, no tant les seves propostes plàstiques —estructures figuratives, absència d'empastats, petits formats—, com el fet que Hödicke descobrí per a Albrecht i la seva generació l'expressionisme alemany de començament de segle. ¿Com és possible que fins l'any 1970 molts de joves pintors alemanys no s'adonassin que havia existit l'expressionisme?

La resposta està en la literatura i té un nom: *Anestèsia Local*, de Günter Graas. Anestèsia sustentada per un sentiment de culpa per allò que havia

Una simbologia tan personal com indesxifrable, malgrat l'aparença figurativa.

aguaita la paranoia. Fou, doncs, Rainer von Harnack, professor particular d'idiomes, flautista, fisioterapeuta, qui, apiadant-se del meu esglai, em posà en contacte amb l'obra i la persona d'Albrecht Demitz, un pintor

alemany que viu i treballa a cavall entre dos mons: Berlín i Pollença.

***

Albrecht Demitz (Hannover, 1947)

succeït durant el nacional-socialisme. Però si algú s'enfrontà a tota aquesta barbàrie cultural, humana o moral foren els artistes alemanys, des del pintor fins al novel·lista. El triomfalisme hitlerià hagué d'aconterar-

se amb la mediocritat del seu país. Els homes més importants abandonaren la seva nació, altres foren empresonats en camps de concentració i la resta mai deixà de ser fustigada de la pitjor manera. Al servei, tan sols es mantingueren algunes figures de tercera categoria, si exceptuam Ernst von Salomon. Ja s'ha rallat massa del cas Heidegger, que conservà la seva càtedra durant un cert temps, però que més tard abandonà.

Dels expressionistes consagrats a Thomas Mann, d'Alfred Döblin a Bertolt Brecht, cadascun acomplí amb el seu deure de menyspreu i de combat davant la política de pangermanisme brutal. Des d'aquesta perspectiva encara es comprèn menys l'anestèsia dins les classes populars i la necessitat dels intel·lectuals de carregar amb les culpes dels seus avantpassats. Tot i açò, la salvació del pensament alemany, esterilitzat pel poder hitlerià, no es produí mitjançant la literatura sinó mitjançant l'art. Poc es podia esperar d'una literatura d'inventari obsessiva per conèixer la veritat del que ocorregué.

***

Però estàvem rallant d'Albrecht Demitz i de com el professor Hödicke l'havia col·locat davant les seves arrels, davant el seu passat, interromput pel nacional-socialisme. En els anys vuitanta, Albrecht és descobert i reconegut ràpidament com un gran valor de la pintura neoexpressionista. Aquest reconeixement prematur no és aliè al fet que Berlín, des dels anys setanta, ha substituït París com a centre

de l'art europeu. Malgrat que els interessats manuals i els pintors espanyols -i, ai! mallorquins-, que en el seu dia afusellaren la proposta neoexpres-

Però el trencament amb el neoexpressionisme berlinès no es produeix immediatament. No és fàcil acomiadar-se quan la consciència conserva

encara la memòria dels aplaudiments. En els primers mesos d'estada a Pollença el seu treball es manté impregnat de l'empremta berlinesa: formalisme, absència de reflexió, formats grossos, pintura ràpida i emocional, pintura espontània —sense correccions— tota força i originalitat, pintura de temàtica figurativa, molt apropiada a la tècnica del cartellisme, pintura gestual, influïda per l'expressionisme abstracte de Pollock, Kooning, Klein i Rothko, pintura que no vol saber res de l'oli, pintura de colors simples, de colors industrials.

La insatisfacció és tanta que Albrecht es proposa deixar de pintar. Compra quaderns de reduïdes dimensions i dibuixa, dibuixa en els cafès silenciosos d'un Port de Pollença hivernal, projectant sobre el paper esbossos d'històries viscudes. Després d'alguns mesos, en el seu estudi de Pollença, s'arrisca amb el color. Avui,

l'espectador pot apreciar com aquells dibuixos s'han anat mesclant amb la pintura, omplint els quadres d'una simbologia tan personal com indesxifrable, malgrat l'aparença figurativa. I com els petits formats serveixen de marc a un univers interioritzat, sensual en la utilització de la matèria, evocador en la simplicitat de les figures asimètriques... Tot açò ens apropa a l'art conceptual, a l'art entès com una història íntima. □

Joan Tortella és crític d'art

Pintura gestual, influïda per l'expressionisme abstracte, que no vol saber res de l'oli, de colors simples, industrials.

sionista, diguin que es tractava d'enllaçar i aprofundir en el contínuum cultural que al llarg dels segles es detecta en el desenvolupament de l'art alemany, Albrecht sabia, tot i el seu èxit, que en el fons no feien res més que reprendre llenguatges formals que havien esdevingut històrics. Per a un pintor de la talla humana i artística com la d'Albrecht Demitz, la reacció davant tant de formalisme buit de contingut només podia ser una: la ruptura. I amb aquesta idea al cap abandona Berlín i s'instal·la a Pollença.

Tres poemes d'Antonio Colinas i un de Vicente Valero

JEAN SERRA

No present aquestes versions al català perquè cregui que els destinataris d'aitals versions desconeixin l'altra llengua, sinó per íntima satisfacció. He volgut, així, apropar-me encara més els textos estimats d'uns autors que admir i amb els quals m'uneixen afinitats i amistat.

Val a dir, també, que els últims anys eivissencs haurien estat tot una altra cosa sense la presència enriquidora del poeta lleonès Antonio Colinas (La Bañeza, 1946). La qualitat assolida pel jove Vicente Valero (Eivissa, 1963), justifica, a parer meu, la seua inclusió aquí.

Tots dos poetes mantenen entre nosaltres una actitud d'allò més solidària. Si Antonio Colinas ha traduït al castellà una àmplia selecció dels poemes de Marià Villangómez (*Caminos y días*), Vicente Valero divulga en revistes literàries, amb articles i aconseguides traduccions, l'obra de Bartomeu Rosselló-Pòrcel, Màrius Torres o Joan Vinyoli...

Per tot això em plau de mostrar ara, a tall d'homenatge, els meus exercicis d'aproximació a algun dels seus poemes, que podeu trobar, els d'Antonio Colinas a *Sepulcro en Tarquinia* ("Giacomo Casanova accepta el càrrec de bibliotecari que li ofereix, a Bohèmia, el compte de Waldstein"), *Astrolabio* ("Balàfia") i, finalment, a *Jardín de Orfeo* ("El poeta"). "Pàtria de calç", de Vicente Valero pertany al seu llibre *Herencia y fábula*. □

ANTONIO COLINAS

*Giacomo Casanova
accepta el càrrec de bibliotecari que
li ofereix, a Bohèmia,
el compte de Waldstein*

Escolteu-me, Senyor, tinc els membres marrits.
La Revolució Francesa va delmant
els meus amics. Mireu-me, he recorregut
els països del món, els presidis del món,
les alcoves, els ports, els jardins, els convents,
i enlloc reben de grat les meves suggerències.
Vaig ser rector entre els murs de Roma i era bell
ésser soldat a les nits ardents de Corfú.
A vegades he fet sonar un poc el violí
i vós sabeu, Senyor, com tremola Venècia
amb la música i abrusen les illes i cúpules.
Escolteu-me, Senyor, de Madrid a Moscou
he viatjat per no-res, em segueixen els llops
del Sant Ofici, porto un huracà de llengües
al meu darrere, de llengües verinoses.
I jo sols vull salvar la meua claredat,
somriure a la llum de cada nou dia,
mostrar-me ferm davant de tot el que mor.
Senyor, ací romanc, enmig dels vostres llibres
traduint Homer, escrivint el goig dels meus dies,
somniaut amb els serralls blavosos d'Istanbul.

Balàfia

Els enemics de la pobresa lluminosa
han reblert de creus i de noms sants,
de sang i de mercaderies,
cadascun dels camins de l'illa.

Però, ací, Balàfia conserva encara
el seu bell nom púnic,
als corrals galls rojos canten
d'avall parres i magraners,
la pedra i els coloms de l'antic torricó
vencen el negre temps dels dogmes,
ésser home és transcórrer conscientment
entre la suor del camp d'oliu suara obert
i la soledat que endolceix l'aroma dels garrovers:
entre les feines necessàries i el destí irat.

L'amic dels pescadors
tornaria a néixer
a Balàfia.

El Poeta

Qui mesuri i valori l'existència
d'acord amb veritat, ha de tenir
en compte tot el que madura
i llavors es corromp.
Suma de perfeccions
i desesperacions,
l'univers gira tibet i enclou,
a parts iguals, vida i mort.

Suprem testimoni del poeta
curiul de goig i de dolor.

L'ull atent als límits

buits

del cel i de la terra,

al cíclic i fúnebre

declinar de la Història,

de sadolles i extenses estacions.

Tot dura en la vida i és etern

mentre que l'home no interpreti o canti.

Per a qui ha somniat intensament

el món abrusa i s'esgota.

Qui gosa parlar amb el Misteri

sent la sàvia i sent la cendra.

Negres flames s'escapen del cercle dels llavis.

I són, els llavis, urnes dins la nit.

VICENTE VALERO

Pàtria de calç

La nostra pàtria és la llum, la calç salobre,
la pedra antiga, el fruit calcinat.

Ningú ja no sap quan arribà l'home

un llarg i feixuc periple el menava-,

instal·là els seus costums, va morir vell.

Varen habitar la seva casa altres homes

de pobles molt dissemblants que deixaren

comuna herència, tenaç esforç.

El temps escriu lentament però ferm,

en la pell de la nit, el seu transcurs:

una pàtria també és la memòria

cremant en cada somni, en el cansament

mil·lenari del mar i l'olivera.

La soledat va fer a l'home lliure,

el va anar conformant amb la pobresa.

No hi ha illa sense el record de l'oprobri,

sense ferides que al sol no hagin guarit

amb l'únic do de la serenitat.

La nostra pàtria és la llum, la calç salobre,

un llegat que acredita la constància,

la pedra antiga, el fruit calcinat.

Papers pintats

Marc i Motlures

Pintures

Casa Pomar Flores

ARTICLES PER A ARTISTES

Sant Miquel, 77. Tel. 72 14 83

07002 PALMA

Ensenyament del català a les universitats estrangeres

Els estudis de català a la Gran Bretanya

ALAN YATES

D'ençà dels primers esforços d'Allison Peers durant els anys vint per incorporar el català als estudis del Departament d'Espanyol de la Universitat de Liverpool i dels esforços en el mateix sentit de William Entwistle i d'Ignasi González Llubera a les universitats d'Oxford i Belfast respectivament, l'avanç ha estat continu. La influència de Josep M. Batista i Roca a Cambridge des de finals dels quaranta va ésser decisiva. D'aquí sorgiren figures com les d'Eliot, Terry, Barrass, Russell-Gebbet, Keightley i Walker, que han escampat arreu de la Gran Bretanya l'interès per la cultura catalana. A partir dels canvis polítics dels anys setanta a l'estat espanyol, el català rep un nou impuls dins els departaments d'hispaniques del país.

Pel que fa a l'actualitat, convé remarcar que no existeix una carrera especialitzada de català: l'especialització només és possible en estudis de postgrau, a les tesines de *Master* i a les tesis doctorals. La inauguració del programa de "Llicenciatura doble" organitzat entre el Departament de Filologia Catalana de la Universitat de les Illes Balears i el Departament d'Estudis Hispànics de la Universitat de

Sheffield crea la perspectiva d'un pas endavant en aquest sentit. Dins la línia dels programes de llicenciatura tradicionals, el català s'estudia arreu com a opció lliure dins la carrera d'Estudis Hispànics. És un fet no sempre ben entès als Països Catalans. Vol dir que el català, aquí, ha hagut de

fora del programa d'estudis, classes de llengua catalana per a alumnes i professors, i en algun cas aquest esforç ha estat el primer pas cap a la institucionalització de l'assignatura.

Més recentment, i en relació amb la qüestió dels lectors de català, és molt satisfactori remarcar els resultats assolits a la Gran Bretanya pel programa coordinat per la Generalitat per mitjà de la Comissió de Promoció de l'Ensenyament del Català a les universitats de fora de l'àmbit territorial de Catalunya. La Comissió va promoure, entre els cursos 1988-89 i 1990-91, l'establiment de sis Lectorats de català, concretament a les universitats d'Oxford, Manchester/

Rectorat de la Universitat de Sheffield.

dependre del castellà, i que l'existència de l'assignatura ha depès també de la presència d'un o més individus, catalans o catalanòfils, que han fet un esforç per atreure's deixebles fora dels camins amples de la hispanística.

La "dependència" de l'assignatura i l'autonomia departamental són factors que han afectat el tema important del paper dels Lectors catalans, contractats tots ells en primer lloc o exclusivament, per ensenyar castellà en els nostres departaments. A vegades per iniciativa pròpia però amb suport oficial, el Lector ha pogut implantar,

Salford, Londres, Bristol/Southampton, Liverpool i Gal·les.

A aquests Lectorats cal afegir el Lectorat de català que la Universitat de les Illes Balears forneix a la Universitat de Sheffield dins el marc del programa de llicenciatura doble, el primer ajut a l'ensenyament del català a l'estranger fornit per una institució de fora del Principat. Una iniciativa coratjosa, el valor i la significació de la qual tothom hauria d'entendre i aplaudir. □

Alan Yates és Catedràtic de català (Balearic Islands Chair of Catalan) Universitat de Sheffield

Català a Sheffield

NICOLAU A. DOLS

Quatre estudiants de català a Sheffield.

Des del curs passat la U.I.B. i la Universitat de Sheffield (Anglaterra) comparteixen un esquema de llicenciatura doble per a les àrees de Filologia Catalana i Filologia Hispànica. Per aquest acord, els estudiants de les dues especialitats poden anar a estudiar un curs (3r en el cas dels anglesos, 4t en el cas dels estudiants de la U.I.B.) a l'altra universitat. A la fi dels seus estudis poden titular-se per les dues.

Aquest acord U.I.B. - U. Sheffield ha permès la creació de la primera càtedra de català al Regne Unit i la possibilitat, per primera vegada, que els estudiants britànics aconseguixin un títol de català.

Tot això suposarà un contacte directe dels estudiants, amb la possibilitat de conèixer un altre sistema universitari i una altra vida estudiantil. A més, cal pensar que, durant un any, els estudiants que participaran en aquests intercanvis hauran de viure en un medi lingüístic diferent. Aquest curs, a Sheffield, ja ens ocupam d'aquesta circumstància amb els

alumnes aspirants a la llicenciatura doble: a partir d'aquest curs el català ja apareix entre les opcions del primer any del Departament d'Estudis Hispànics. La novetat, però, també ha cridat l'atenció d'altres departaments, cosa que ha fet possible que també estudiïn català alumnes sense base d'espanyol (podeu llegir les opinions d'alguns dels estudiants de català en les notes que segueixen).

A l'article d'Alan Yates podeu llegir quina és la situació de l'ensenyament del català a la Gran Bretanya, i com totes les iniciatives en aquest sentit han partit normalment d'institucions del Principat. És la primera vegada que una iniciativa d'aquest tipus parteix d'una àrea catalana diferent. Seria bo que tothom es convencés que, a més de la necessària defensa del català a les Illes, també tenim alguna cosa a dir a l'hora de defensar el conjunt de la cultura catalana. □

Nicolau A. Dols i Salas és Lector de català U.I.B. - U. Sheffield

DUES NOTES

*

Som quatre estudiants de la Universitat de Sheffield i fem una carrera de tres idiomes: el francès, el castellà i el català. Ha estat el nostre interès en els conflictes lingüístics el que ens ha fet estudiar català.

En aquest país, tothom qui estudia idiomes a la universitat ha de passar un any a l'estranger, a les zones on es parlen les llengües que estudia. Nosaltres acabem de passar quatre mesos a Barcelona per tal d'aprofundir els nostres coneixements de la llengua i la cultura dels Països Catalans. Després d'haver passat aquest temps a Barcelona, hem arribat a entendre i a apreciar el fet diferencial català i ens ha fet molta il·lusió poder comunicar-nos amb la gent en la seva pròpia llengua, i ens ha semblat que els catalans han valorat l'esforç que fèiem per parlar-hi.

Terence Bevington. Steve Page.
Felicity Chatham. Louise Ellis.
(Alumnes de 4t de català)

**

Em dic Dominique De Laet. Sóc francès i faig estudis de llengües i economia, el català essent part del meu curs.

Quan vaig començar els meus estudis a Perpinyà, em va semblar interessant d'aprendre una llengua molt parlada, l'anglès, i una llengua minoritària (a França), el català. Mai no m'ha sabut greu. A més, sembla que hi ha gent que parlen català pertot arreu del món, fins i tot a Anglaterra!

Dominique De Laet. Alumne de 2n de català.

La cosmovisió dels indis assinais i l'arribada dels missioners mallorquins

ANTONI PICAZO I MUNTANER

L'any 1689 una expedició al comandament d'Alonso de León i en la qual hi anava com a capellà de la companyia el franciscà mallorquí Damia Massanet, va arribar a la badia de l'Esperit Sant, actualment Matagorda, a la costa de Texas, amb la intenció de localitzar el poblament que havien constituït els francesos en aquell territori que era reclamat per la Corona Castellana.

La Cort de Carles II havia tingut notícies que els francesos s'havien establert a la zona nord del virregnat novohispà amb el clar propòsit d'introduir mercaderies de contraban a Mèxic i també amb la pretensió de poder ocupar, amb l'ajuda de les nacions índies, el territori miner que hi ha des del Parral fins a Nou Mèxic. Perquè això no es pogués dur a terme la Cort Castellana va comanar a Alonso de León que trobés i expulsés els francesos de l'interior de Texas.

Fou a l'expedició de 1689 que les tropes d'Alonso de León localitzaren la població dels francesos, però aquests ja havien desaparegut a causa d'una epidèmia de pigota i d'un assalt dels indis texans. Tot i així, en posteriors expedicions s'intentà ocupar i colonitzar aquest territori que, situat al nord de Río Bravo, estava adquirint el protagonisme principal dins l'economia de la Hisenda Reial que no podia permetre que s'introduís el comerç alternatiu des de la Lousiana fins a Mèxic (a

l'extrem que el mercat mexicà estava saturat de roba francesa), ni sobretot permetre que els francesos ocupassin la important regió minera del nord de Mèxic.

Per a la realització de l'ocupació, en 1691 els castellans començaren a

d'aliances momentànies ja s'havia provat amb èxit al Canadà—.

Així, doncs, els castellans s'establiren a Texas i hi restaren fins el 1693, any en què per una sèrie de raons hagueren d'abandonar el territori recentment colonitzat. Aquestes raons

fôren, bàsicament, a part d'utilitzar la religió com a escut protector, que no tenien altres objectius per dur a terme —diferentment de la segona ocupació de 1715 en què els motius econòmics foren els grans protagonistes—. D'altra banda, la falta de queviures i el comportament de la tropa front els natius foren altres factors que provocaren l'abandó de Texas.

L'aculturització dels indis va ser en tot moment difícil i va obtenir un èxit limitat, per no dir un fracàs absolut, principalment perquè les missions estaven concebudes per a una població sedentària. En canvi, al nord de Río Bravo quasi totes les nacions indígenes eren nòmades, cosa que impossibilitava l'aglutinament de la població nativa entorn de la missió.

Quan en 1689 els castellans i els assinais es troben al nord de Texas, les

dues cultures xoquen inevitablement i la cosmovisió dels indis assinais serà víctima d'un cataclisme que trasbalsarà el seu univers quotidià tant com el religiós.

Els assinais estaven en ordre amb una naturalesa salvatge i hostil, una

Fra Juniper Serra, el franciscà mallorquí destacat evangelitzador a Califòrnia.

establir una sèrie de missions per assegurar aquest territori mitjançant l'aculturització dels indis texans i la seva integració al catolicisme hispànic i, d'aquesta forma, limitar el perill d'una aliança militar entre els indis i els francesos —la política militar

La missió de Carmel de fra Juníper.

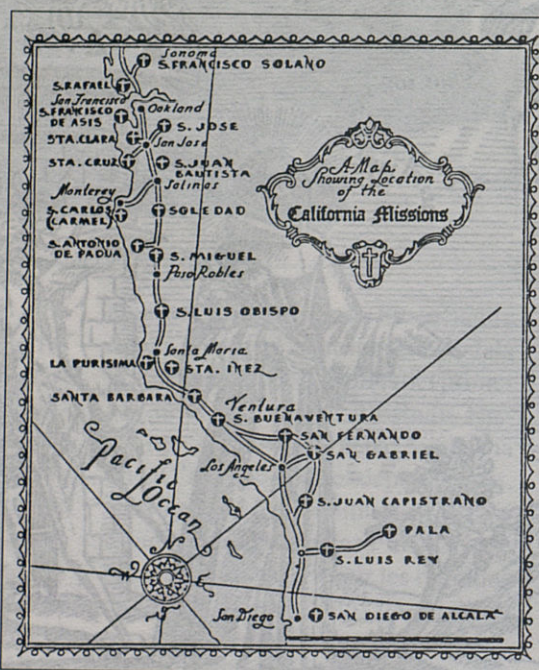
naturala que els alimentava i per la qual tenien un gran respecte fins al punt que no li arrabassaven res que no fos necessari i, arribat aquest punt, sempre li retornaven qualche cosa de les que s'emportaven al seu poblat. Per altra part, els assinai creien que el món se sostenia sobre dues columnes, una aixecada vora el riu Caddadochos i l'altra sobre les planures de Texas. En el seu univers hi habitava el déu que els proporcionava el menjar, les armes, les aigües i tot el que la seva nació necessitava.

Però l'arribada dels franciscans mallorquins amb el seu Déu esbucà en part aquesta cosmovisió. La presència de l'home blanc anava acompanyada del dur metall, de les armes de foc, de les robes estranyes i encara d'objectes tan

rars com els que reflectien els seus rostres. La nació assinai davant aquests incomprensibles successos fou

conscient que el seu déu era més dèbil que el dels castellans ja que el d'aquests donava armes de foc mentre que el seu no n'era capaç. Això mateix els provocà una altra angoixa perquè arribaran a la conclusió que el Déu dels castellans era incapaç de donar-los a ells els aliments necessaris per sobreviure i per realitzar la seva comunió perfecta amb la natura. Aquesta incongruència de dos déus que no podien donar el que era necessari, va dur l'enfonsament de la cultura més dèbil.

Els assinai no compregueren que el capitalisme comercial acabava d'arribar al seu territori i que a partir d'ara —a través del comerç amb les pells de castor— la seva nació naufragaria dins un sistema econòmic del qual ells n'eren aliens. □

FEINA DE QUALITAT

Xisco
ARTS GRÀFIQUES

C. del Baix Riera, 1-B
Telèfon 24 03 86
07008 Palma

Els senyors de la guerra

JAUME MARCH

El dia 31 de gener se celebra el Dia Escolar de la No-violència. Amb aquest motiu, i com una contribució a l'educació per a la pau, l'autor ha volgut recordar la realitat d'algunes circumstàncies que són a la base dels actes bèl·lics i dels conflictes que els fan possibles.

La guerra és un fenomen que les generacions que varem néixer després de la Segona Guerra Mundial creïem que havia esdevingut històric, si més no, llunyà. Però el conflicte del Golf Pèrsic, les guerres civils a Iugoslàvia i els enfrontaments a les repúbliques de l'antiga URSS ens han posat de sobte davant els ulls aquesta realitat terrible.

Pensàvem fins aleshores que la guerra era un problema que sols podia afectar els països del Tercer Món, que Europa estava molt lluny de viure un altre conflicte armat, llevat d'una hipotètica guerra entre els dos blocs militars (OTAN i Pacte de Varsòvia) que no podria tenir altre escenari que les terres europees.

Crèiem també, que les armes nuclears eren suficientment persuasives per evitar aquest conflicte. Però, ara la realitat ens fa travellar la nostra tranquil·litat. I no sols perquè les armes nuclears puguin caure en petites repúbliques incontrolables, sinó perquè un conflicte armat a Europa apareix com ben possible. Això ens fa mal, perquè els que morien en aquells conflictes apartats eren essers desconeguts, anònims i sobretot llunyans. Semblava, quan vàiem els carros de combat a l'Afganistan, els morts a Palestina o Vietnam que era com veure una pel·lícula americana. Sols que aquelles persones no semblaven com nosaltres, per raons culturals, geogràfiques o ètniques. Res més enfora, emperò, de la realitat, perquè tota aquella gent tenia i té un cor, uns ulls, un saber i una família com nosaltres: semblava que ho ignoràvem. Els psicòlegs diuen que això és fruit de la distància.

Però si un s'hi fixa una mica, també hi pot trobar el fons d'una trampa que inconscientment ens hem anat muntant al llarg d'aquests anys. Es tractava de no donar massa importància humana als conflictes que es produïen, llevat de quan arribava el Nadal, Pasqua o coneixíem el missatge minoritari de petits cercles o visions paternalistes (pobrets!, dèiem). D'aquesta manera quedava trencat el sentiment de

solidaritat i rebel·lia, aspecte que interessava molt als senyors de la guerra i als qui involuntàriament acabaven essent els seus còmplices.

Efectivament, els conflictes bèl·lics neixen per qualche motiu, i no sempre tenen a veure (quasi mai) amb els sentiments del poble que lluita, sinó que massa sovint són els interessos econòmics, que afavoreixen a uns pocs i que costen la sang de molts, els que els fan possibles. Entre aquests interessos hi cal apuntar, d'una manera molt especial, els fabricants i comerciants d'armes (aquí cal recordar l'obra de Miller, tota una lliçó sobre aquesta qüestió). Fins ara els senyors de la guerra es mantenien venent

armes als països subdesenvolupats, amb la pobra creença dels seus governants que així almanco podien tenir poder, quan no el podien tenir econòmicament.

Més: l'afany de lucre i els fabricants i governants (aliats seus) han acabat armant no solament els dictadors dels països subdesenvolupats i grups armats que han emprat el terrorisme com a mitjà de la lluita política, sinó també a petites minories queixoses i clandestinament rebels als poders dels seus Estats. Certament, els qui venen les armes els importa molt poc la independència del poble croat, per exemple, però sí que els va bé que es moguin els tancs i es gastin bales, míssils i granades. Tot això són guanys per a ells. Ara que l'URSS ha mort i amb ella el Pacte de Varsòvia i, per tant, el gran enemic, cal cercar altres objectius perquè la màquina de la guerra no s'aturi, perquè moltes de mans no quedin sense feina i, sobretot, perquè els grans senyors de la guerra no deixin d'ingressar milions i milions de beneficis amb la complicitat dels governs que, vulguin o no, acaben acceptant les seves condicions. Al cap i a la fi ells són qui governen, són allò que se'n pot dir el poder real.

Per això, quan parlem d'educació per a la pau hem de conèixer les arrels dels conflictes. Saber-ho permet descobrir que els idealismes, per molt justificats que semblin a vegades, sovint acaben essent manipulats per interessos que a l'hora de la veritat poc o res voldran saber dels motius que un dia portaren un poble, un país, un Estat o un jove a prendre les armes. Ells només volen que es consumeixin armes, així com un fabricant de cotxes vol que es comprin cotxes, o un industrial vol que es venguin els seus productes. Aquesta és la realitat de la guerra, que ja no es pot mantenir en el pensament idealista que temps enrere se'ns feia creure que tenia. Ara el romàntic és aquell que objecta. □

No ho han aconseguit, Paco...

MARC BOIX I ARAGONÈS

La família d'en Paco era d'origen madrileny, però van viure a Galícia molts anys. Quan ell i els seus germans van ser grans es van traslladar a Madrid per poder continuar estudiant. I llavors, als vint-i-dos anys, el van fer anar a la mili.

Després de dos mesos d'instrucció a Cáceres va jurar bandera i el van destinar a Madrid, a la "Unidad de Tropas del Cuartel General Regional". En Paco feia de conductor, portava una furgoneta amb la qual cada matí recollia tres tinents i un funcionari civil, per portar-los de casa seva a Capitanía, on treballaven tots quatre.

Jo vaig fer la mili amb en Paco. Quan ell va arribar jo ja portava quatre mesos en aquella caserna i, en total, sis de mili. Era una persona molt agradable, i ens vam fer bastant. Molts dies ens trobàvem al gimnàs, on l'"Hércules", que és professor de culturisme, el començà a entrenar, i després hi va seguir anant pel seu compte.

Una tarda jo estava escrivint, fent servir la meua llibreta com a taula, i en Paco em vingué a demanar

si li deixaria algun llibre en català que no fos massa complicat de llegir, perquè en volia aprendre. Hi havia molts companys que m'havien demanat llibres, o bé que els aconsellés per comprar-se'n, fins i tot algun m'havia fet corregir-li alguna carta; però era la

primera vegada, i va ser l'única, que algú que no era ni català ni valencià em demanava que li deixés un llibre en català.

De tant en tant em venia a preguntar algun dubte: "Oye, Marc, ¿qué signi-

fica "gos"? , per exemple... I en Paco va anar llegint aquell petit llibre que jo li havia deixat. I va passar el temps, i va arribar el desembre, i vaig marxar de permís fins a llicència, i no vaig veure més en Paco, i ja no em vaig recordar més del llibre.

I un matí de febrer, a la feina, una companya va dir que havia sentit a la ràdio que hi havia hagut un atemptat terrorista a Madrid. Pel que deia era segur que una de les víctimes, el conductor de la furgoneta blanc de l'atemptat, era de la meua companyia, un soldat company meu. Van ser vint-i-quatre hores d'angoixa, perquè per més que vaig escoltar els noticiaris no vaig aconseguir saber de qui es tractava.

L'endemà, molt aviat, vaig anar al banc i, en un diari, vaig llegir el nom d'aquell soldat. Aquells cognoms m'eren familiars, però d'entrada no aconseguia recordar qui era. Més tard hi vaig caure: Paco vol dir Francisco, és clar que em sonaven aquells cognoms!

En Paco, un noi que havia volgut fins i tot aprendre català, moria—segons diuen— per la independència d'Euskadi. No li van deixar temps d'aprendre'n...

Però no han aconseguit el que volien, amb mi no ho han aconseguit. Ells volen que els odiem, que vulguem venjar-nos, que en matem algun dels seus: així tindran un màrtir per a la seva causa.

Però jo no els odiaré, i us convido a que no ho feu. No demaneu la pena de mort, ni la il·legalització de cap partit polític: aconseguiríeu fer-los-hi el joc, donar-los una raó per existir i per anar destruint la nostra democràcia. □

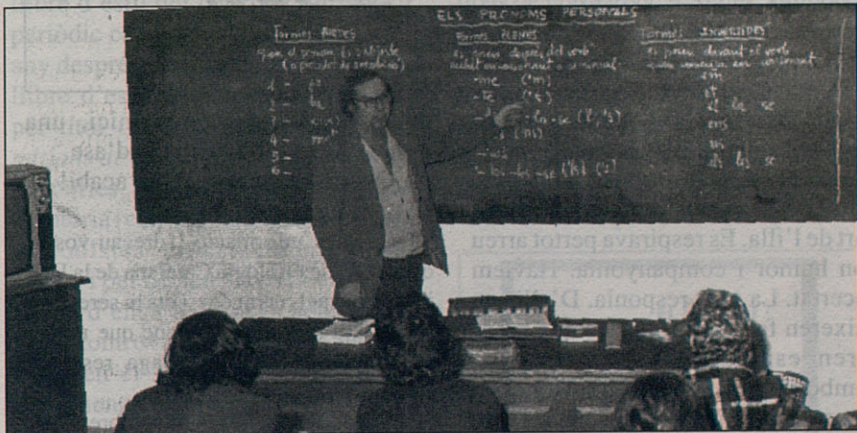

MICROSCOPISTES DEL SABER

MATEU GRIMALT

Malfiau-vos-en dels especialistes que conren l'arbre però barrinen el bosc, maten la mosca però fan benes el vidre. D'aquests especialistes n'hi ha de perillosos que van pel món guarnits amb ulleres de professional que no els deixen veure ni a una banda ni a l'altra, ans solament en un sentit monocarril i tot allò que no entri en

atents solament a impartir els sabers que saben, parint altres llicenciadets, confonent la part amb el tot, el rave amb les fulles i els al.lots amb un depòsit on anar vessant dia rere dia el roi sempre cíclic, i per això inexhaustible, dels seus "curricula mentis, curricula multiplicium variorumque sermonum".

llur camp visual queda a la voravia arraconat al munt de dades negligibles. Si per fer peces de maquinària de precisió, adobar rellotges i recompondre cames esmicolades són una meravella, poden resultar poc adients amb l'execució de tasques més antropocèntriques tals com l'ensenyament, l'assessorament, la judicatura, les batlies... doncs són gent que generalment funcionen amb la pretensió induïda que tothom es conformi a llur motlle, a tot arreu encunyant gent al seu lliure albir.

Això passa, per exemple, amb els mestres, redeespecialistes que a força de tenir consciència d'especialitat arriben a no tenir altra norma, model ni referència que la pròpia especialitat que ells feren o patiren, i com més esforç els costa assolir-la, pitjor, actuant amb una ignorància i oblit vergonyosos de tota altra matèria que als anys adolescents cursaren, disfrutant-la o patint-la, a l'escola,

No se solen sentir, els especialistes, part d'una cultura general, ampla i vasta com el delit i goig del tastar un poc de tot; ells viuen per treure el suc de llurs pràctiques rutinàries i mala sort si per aprendre anglès s'han de suspendre les matemàtiques, si per curar el cos es fa malbé la psiqué. L'especialista, home de progrés, se sap veguer i regidor d'una província de cada vegada més petita de la realitat, professional del panorama de microscopi, anacoreta del seu redol, fidel membre del seu clan, defensor de les garroves de la seva praxis.

Fan bon servei els especialistes que vos ensenyen, vos curen, vos operen, vos arreglen el cotxe i fan declaracions de renda complementàries; però malfiau-vos-en, el líder, l'àrbitre, el jutge de la pròpia vida sempre serà cadascú mateix amb les regnes sempre dins la pròpia mà; i de la tasca del viure ningú no n'és especialista; tots arribam si fa no fa a afeccionats i proud. □

CAMINS NOUS

Joves cristians al PCE

JAUME MARCH

L'afirmació feta pel líder del Partit Comunista d'Espanya, Julio Anguita, sobre la incorporació a les files del partit d'un important nombre de joves cristians, no m'ha vingut de nou: aquest fet pot resultar sorprenent en els moments actuals després de la caiguda del mur de Berlín, del règim soviètic i el final de la història anunciat pels pensadors contemporanis.

Però, precisament per això mateix, pot ser que la incorporació de joves al partit comunista i a d'altres forces d'esquerra tenguí més raó de ser que mai. On és el secret d'aquest suposat moviment anunciat per Anguita?

S'entén que quan la majoria de forces polítiques s'apunten al pragmatisme més pur, servint així els interessos que fins aleshores eren contestats, calgui cercar camins nous, en els quals encara, i malgrat tot, inclús la pròpia realitat històrica, hi sigui necessària la utopia, la idea de transformar la societat. Vet aquí el que persegueixen aquests joves cristians que, per ser coherents amb la seva filosofia i la seva fe, han de rebutjar plantejaments purament materialistes i pragmàtics on el fer doblers i aconseguir prestigi social esdevé el principal objectiu de la vida.

A més a més, superats els punts de vista dogmàtics del marxisme i del propi catolicisme, que els convertia en eterns enemics, la conjunció de les dues filosofies s'ha fet possible. Els marxistes ja no veuen la fe com el fruit de l'opí del poble, ni els cristians entenen que el marxisme és la raó del simple i absurd materialisme. Més aviat s'han adonat que el liberalisme s'ha tornat la màxima expressió d'aquest materialisme i que durant anys ha utilitzat el cristianisme, millor el catolicisme, com aliat per mantenir a retxa qui hagi volgut qüestionar el seu ordre econòmic.

El segle XXI serà la conjunció de marxisme, socialisme, ecopacifisme i humanisme transcendental o no serà, parafrasejant l'expressió d'André Malraux, "el segle XX serà religiós o no serà". Ara el camí cap al segle següent ha pujat un escaló més i la pròpia racionalitat ha marcat la necessitat d'agermanar pensaments abans antagònics i acabar fent un clar exercici d'eclecticisme. □

Caragol treu banya!

C. T. B.

Era una dia plujós de darreries d'estiu. Una excursió frustrada per malentesos i per les malifetes del temps. Refugiats en la calidesa d'un cafè de poble, set personatges intercanvien mots al davant d'un esmorzar frugal. Sorgeix, entre glops i paraules, el tema que més ens atany: la UNIVERSITAT. Ens queixam i ens tornam a queixar d'aquell ambient que ens envolta: llibres, llatinades, fonemes, sermons indesxifrables... i altres bèsties de gla. I la gresca? i la parranga? i les converses extra-universitàries...? On són els anomenats "estudiants" (bons i xerecs) quan surten de les aules...?

No...! I encara més fort: NOOOOOO!!!! O és que només som companys de cervell...? Animalons de biblioteca que rossegam aferrissadament qualsevol tractat imprès en tinta...?

No...! Creiem que som més que tot això: que, ben endins, portam una ditada d'ànima que ens empeny a veure'ns com a col·legues, com a amics i potser alguna cosa més... Volem que no únicament l'aula ens uneixi. Empesos per aquesta simple raó, vam decidir sagnar i regirar aquell ambient que semblava perpetu, hereditari. I d'aquí sorgí el *Caragol treu banya!*, perquè tots i cadascun de nosaltres treguem el cap i ens mostrem les banyes.

Una torrentada de projectes esclafí de cada boca i començarem a mesurar-los, a retallar-los, a combinar-los i a donar-los forma per tal de fer-ne una realitat amb cara i ulls.

Un horabaixa d'octubre ens encontrarem per primer cop. Cares noves i cares velles, però totes amb una mateixa fita. D'una vintena de noms, en triarem un amb el qual ens batejarem. El nadó es diria: *Caragol treu banya!* Perquè això era precisament el que preteníem: fer sortir del niu i conquerir paradisos perduts.

Cura-Randa-Castellitx fou la primera fornada. Malgrat els retards

—humans si més no— vam fruit d'una agradable eixida. Noves coneixences, dreceres desconegudes, ermites arcaïques i un panorama aeri de bona part de l'illa. Es respirava pertot arreu bon humor i companyonia. Havíem encertat. La gent responia. D'allà, en naixeren futures propostes que no es feren esperar. La primera, una pamboliada a l'Hostal de Montuiri. Nous caragolins (bovers, viudes i de cornet) s'escapoliren de les mates i ompliren de gom a gom el local. Una taula parada amb envinagrats, cuixots i formatges donà la benvinguda al paladar. I, per a postres, els acords afinats de dues guitarres. Música i sons...

I nous projectes sempre: una pujada a l'Ofre vora vora el Gorg Blau. Entre regalims de suor, es deixaren sentir més de quatre assajos d'ucs.

Però... ens calia també una mica de soroll, una mica de mala vida per posar a to l'esperit. I què millor que el concert de Rock Bo del dijous Bo? Ens bellugàrem fins entrada de dia i, exhausts entre badall i badall, ens donàrem la bona nit.

Desitjaríem, tanmateix, que aquestes petites engrunes esdevinguessin, amb el temps, muntanyes fermes. Que de vosaltres ens arribassin propostes per reblir els fonaments d'aquest grup (o digau-li com vulgueu) acabat de néixer. Esperam que no

només sigui un simple inici, una partida de cavall i arribada d'ase.

Qui bé ha començat, bé acabi!

*Per a més informació, adreçau-vos al curs de 5è de Filologia Catalana de la UIB i demanau pels caragols. Tots hi sereu ben rebuts i, a més a més, —enc que resulti sorprenent— ningú no paga res (DE FRANC)

Palma, 25 de novembre 1991.

Caragolet, treu la banya!

Mou-te, fes-me cas d'una vegada, que a la gent endormissada li fa falta molta canya!

Caragolet, fes-me cas, pots sortir del teu racó i venir d'excursió. Endavant has de fer un pas!

Temps d'estudi, temps de bauxa tot és bo de concertar i així el caragol veurà que tot això sembla xauxa.

Per muntanyes fent draceres trobaràs un caragol que puja per un pujol per anar voltant voreres perquè només veure el Sol deixa de banda el llençol i pren per les carreteres.

El Trobador de Son Pisà
Tardor, 1991

El 9 nou. Manual de redacció i estil

MATIES GARCÍAS

El llibre d'estil és una peça clau perquè la llengua d'un mitjà de comunicació sigui coherent i eficaç. És el document que traça les pautes lingüístiques que ha de seguir tota la redacció d'acord amb el tipus de diari, emissora de ràdio o televisió que es vol dur endavant.

Fins avui, i des de 1987, en català només teníem a l'abast del públic el llibre d'estil del *Diari de Barcelona*, periòdic catalanitzat a partir d'aquell any després d'una història secular. El llibre d'estil de l'històric Brusi duu per títol *Un model de llengua pels mitjans de comunicació* i és editat per Empúries. Va ser escrit, en capítols d'autoria i continguts diferenciats, pels periodistes Ernest Udina, Jaume Fabre, i pel filòleg Xavier Pericay. El llibre, d'ençà de la seva aparició, ha alçat controvèrsies perquè s'ha convertit en el símbol i l'inspirador de l'anomenat "català light".

Fa escassos mesos -octubre 1991- ha sortit al mercat un nou text que difon criteris redaccionals i lingüístics a partir de l'existència d'un diari comarcal consolidat i de notable professionalitat: *El 9 nou*, de Vic. El títol del llibre és *Manual de redacció i estil* i l'autor Eusebi Coromina, filòleg, periodista i escriptor de textos de didàctica de la llengua, ben coneguts en el món de l'ensenyament.

El manual redactat per Coromina és escrit de forma entenenent, amb una equilibrada combinació dels continguts teòrics i uns clars exemples de la seva concreció en la pràctica periodística. Encapçala el llibre, a part de significatives citacions de Pla, Foix, Solà i Marí, un pròleg a través del qual el director del diari fa avinent el propòsit de transmetre les notícies amb "un llenguatge clar, precís, concís i adequat als textos periodístics".

El llibre és el fruit de dos anys de reflexió paral·lela a la pràctica d'un periodisme viu i també allunyat de les

recents polèmiques poc aclaridores sobre l'ús de la llengua en els mitjans de comunicació barcelonins.

El *Manual de redacció i estil* s'estructura al voltant de 10 capítols: 1-Gèneres periodístics, 2-Model de llengua, 3-Signes de puntuació, 4-Cursiva, cometes, citacions, 5-Apòstrof, 6-Majúscules i minúscules, 7-Números, 8-Qüestions de normativa, 9-Sigles, símbols i abreviatures, i 10-Vocabulari.

En l'apartat dedicat als gèneres es tracten les funcions comunicatives i les característiques de cada una de les varietats textuais del periodisme: les notícies, els reportatges, les entrevistes, les cròniques, les crítiques, els

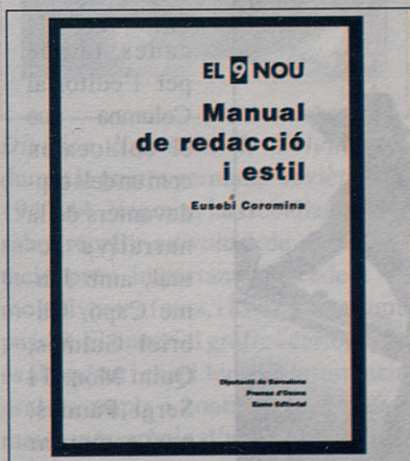
concisa, correcta, adequada a cada tipus de text (d'acord amb els gèneres periodístics) i a l'abast del públic en general".

A partir d'aquests criteris, Eusebi Coromina repassa els vicis i les corrupcions que cometen amb més freqüència els periodistes i fa propostes molt ben explicades i exemplificades per escriure millor.

En el capítol "Qüestions de normativa" l'autor se centra en observacions morfològiques i sintàctiques, sempre a partir del model de llengua estàndard, però alhora amb flexibilitat necessària per poder reflectir parles col·loquials i dialectals quan s'escau.

El Vocabulari que tanca el llibre permet la consulta ràpida i clara sobre mots habituals entre periodistes. Hi trobam des de simples cridades d'atenció ortogràfiques fins a sintètiques explicacions gramaticals. No hi falten articles sobre adaptacions de manlleus, introducció de xenismes, correcció de barbarismes i aclariment de topònims i gentilicis. El bon criteri de l'autor també ens fa fixar en vicis d'estil que cal esmenar i ens instrueix en la pluralitat d'opcions que tenim a l'abast segons el registre que ens convingui usar.

En definitiva, el *Manual de redacció i estil* del diari *El 9 Nou* de Vic és una eina molt útil per la seva qualitat lingüística i periodística. Sobretot per als professionals i els estudiants de periodisme i comunicació, però també -i aquesta és una gran virtut del llibre- aprofitable per tots els qui, senzillament, vulguin millorar l'expressió escrita formal. No debades el preofessor Joan Solà l'ha qualificat d'una obra "ben feta". És de desitjar que el periodisme mallorquí, en un futur ja immediat, en tenguí una més gran "necessitat" de consulta que no enté ara. Serà senyal inequívoc que alguna cosa comença a canviar en el camp de la normalització del català dins l'àmbit periodístic de Mallorca. □

articles d'opinió, els editorials i, fins i tot, les cartes al director. La lliçó global que se n'extreu és que cal ajustar l'ús del llenguatge a cada classe de text periodístic i dominar les regles de joc internes per les quals es regeix.

Pel que fa al model de llengua, s'hi fa una defensa raonada de l'ús de la modalitat estàndard, però amb prou flexibilitat per adaptar-se a les situacions que requereixen un cert to d'informalitat i localisme. El resultat d'aquesta opció és "una llengua eficaç" per "facilitar la comunicació de fets i idees a un públic ampli i heterogeni". Aquesta llengua ha de ser "clara, precisa,

La lluna vista des de la terra

JAUME GARMÉS

Vaig tenir el plaer ara fa uns dos anys, a València, durant unes trobades de joves escriptors, de conèixer l'autor del llibre que encapçala aquesta nota: Toni Cucarella, de Xàtiva. Anàvem per la voravia tot parlant, parlant una mica de tot.

Record, emperò, especialment, els registres lingüístics de la narrativa catalana actual, que si la puresa, que si els barbarismes... En suma, Cucarella estava cercant un model de la llengua, cosa que, a poc a poc, ha arribat a assolir. I com?, vos demanareu. Doncs llegint i estudiant els sàtires valencians de principis de segle, tractant amb totes les classes socials (aquí hem de dir que el nostre autor ha fet

pràcticament de tot: veremador, ferrer, etc.) i també relacionant-se amb les més baixes, com ara les prostitutes.

És un món reflectit en *La conversa*, un dels onze relats de què consta el llibre. Narrada en primera persona, és una història real, realíssima, molt ben aconseguida, veraç, tot i que hi ha un altre conte encara més corprendor, el titulat *Monstres*, que ens parla d'un nin deforme, gens estimat pels seus pares, que només s'han preocupat de

fer-li un món adient a les seves tares; així, es passa la vida mirant vídeos d'en Rambo, tenint a la vora un taüt amb un esquelet a dintre, teranyines, aranyes de plàstic... La seva alegria és la seva iaia, que el comprèn.

Seria injust parlar només de l'argument de l'obra, dels arguments dels seus relats, perquè Cucarella havia

publicat abans d'aquest llibre de contes, dues novel·les, *El poeta* i *Cool: fresc* —ambdues publicades també per l'editorial Columna— que el col·locaren com un dels capdavanters de la narrativa actual, amb Jaume Capó, Gabriel Galmés, Quim Monzó i Sergi Pàmies, per esmentar només uns noms.

Comprau-lo i llegiu-lo, aquest llibre,

tan fresc com simpàtic, vos seduirà a partir de la primera pàgina. □

La lluna vista des de la terra, d'en Toni Cucarella, Ed. Columna, 1990, 96 pàgines, 975 pessetes.

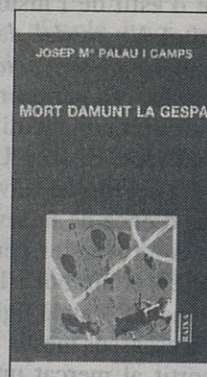
Mort damunt la gespa

T.H.

En general, els crítics literaris divideixen la novel·la negra en dos grups: el nord-americà i l'anglès, tot i que l'un i l'altre tenen l'origen en l'obra d'Edgar Allan Poe. D'acord amb aquest criteri general, la novel·la negra nord-americana es caracteritza perquè és més sensacionalista, les emocions s'hi acumulen fins que tot es resol al final de cop i volta. En la novel·la negra anglesa, més intel·lectual, el cas s'esdevé en els primers capítols i el policia o detectiu va fent investigacions fins que en descobrirà o coneixerà la causa, i en farà cinc cèntims al lector. Els escriptors catalans contemporanis s'han decantat majoritàriament cap al conreu de la novel·la

"nord-americana"; en canvi, l'interès per la tècnica deductiva ha portat Josep M. Palau i Camps a escriure una bona porció de novel·les negres de tall "anglès", amb l'inspector Jaume Arbòs com a personatge principal —qui sap si transsumpte del mateix escriptor— i un context que resulta suggestiu perquè és pròxim al lector català. Fins ara, se n'han publicat quatre, la darrera de les quals, *Mort damunt la gespa*, ha vist la llum fa unes setmanes dins la col·lecció "Raixa", de l'Editorial Moll. En aquesta ocasió, l'acció transcorre entorn del narcotràfic i el futbol d'élite i se centra en un dels assassinats més curiosos de la història literària del crim. Escrit amb una prosa àgil que limita amb la col·loquial, *Mort damunt la gespa* té tots els ingredients perquè els joves i els adults amants del gènere negre es puguin delectar en la seva lectura. □

Mort damunt la gespa, de Josep M. Palau i Camps. Raixa, Edit. Moll.

LA INTERVENCIÓ DE VOLUNTARIS ILLENCES EN LA DIVISION AZUL (1941-1944)

DAVID GINARD

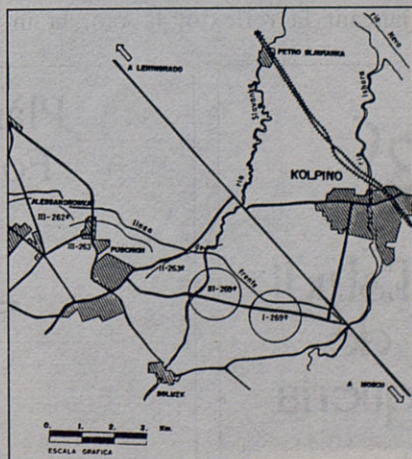
Durant els primers anys de la transició, les prestatgeries de les llibreries s'ompliren de treballs sobre la guerra civil i el període franquista de qualitat molt diversa. Dins aquesta enorme producció bibliogràfica sovintejaren els llibres de periodisme polític entre els quals hi hagué aportacions remarcables, però també autèntics subproductes sensacionalistes, carregats d'intencionalitat partidista, que contribuïren en no poca mesura al descrèdit de la història política immediata del nostre país. (No fa gaire, Enric Ucelay da Cal cridava l'atenció sobre el fet que mentre que al segle XIX es considerava perfectament normal treballar com a història formal el passat més immediat, en el segle XX la història contemporània ha quedat homologada directament a la política, en el sentit més groller d'aquest darrer terme.) Tal vegada per això, els historiadors professionals han tendit injustament a menysprear i ignorar aquest tipus de treballs, sovint molt discutibles des del punt de vista metodològic, però que paradoxalment assoleixen generalment molt més ressò als mitjans de comunicació i una major difusió entre el públic no especialitzat que algunes assenyades investigacions universitàries. A Mallorca en són una bona mostra llibres sobre la guerra civil tan útils com el de Jean Schalkkamp *Mallorca, any 1936*, *D'una illa hom no en pot fugir* (Palma 1981) i, sobretot, el de Llorenç Capellà, *Diccionari vermell* (Palma 1989).

El llibre del jove autodidacta Juan Negreira (Palma 1957), *Voluntarios baleares en la División Azul y Legión Azul 1941-1944*, no és, sens dubte, cap subproducte periodístic. Es tracta d'un treball d'investigació en història militar molt apreciable que omple amb

dignitat una de les tantes llacunes històriques que tenim sobre els anys quaranta a Mallorca: la intervenció de voluntaris il·lencs enquadrats dins la

División Española de Voluntarios durant la guerra germano-soviètica de 1940-44. Negreira ha treballat bé. Ha sabut recollir un volum de documentació prou important, procedent de molt diverses fonts, i l'ha ordenat amb passió. El material gràfic i cartogràfic és abundant i excel·lent. La informació oral és ampla i contrastada. La narració, més pròpia d'una novel·la que

Desplegament de la Divisió fins l'octubre de 1943.

d'un text històric, no està mancada d'agilitat i gràcia. L'estructuració és correcta. Els coneixements que té l'autor de la bibliografia general sobre la divisió blava són amplis, encara que sorprenen que ignori totalment els diversos treballs sobre la república, la guerra i la postguerra a Mallorca que afecten, si més no indirectament, la qüestió tractada (per exemple, el del marquès de Zayas sobre la *Vieja Guardia*).

No hi ha dubte, per tant, que l'aportació de Negreira ha d'ésser valorada molt positivament des del punt de vista historiogràfic, entre altres raons perquè ens permet copsar, una vegada més, la considerable dimensió del tribut en sang que pagaren els il·lencs de totes les ideologies per les conseqüències directes i indirectes de l'aixecament militar de 1936. Una altra qüestió és que molts poguem estar radicalment en desacord amb els plantejaments polítics que *Voluntarios baleares* defensa sense embuts; no ja pel seu abrandat castellanisme, sinó principalment per l'apologia del feixisme en la qual incorre l'autor, per no parlar del seu prologuista, l'antic divisionari Fernando Vadillo, que defineix Negreira com "*uno de tantos jóvenes-españoles de raza-que mañana recogerán de nuestras manos los viejos, pero sagrados guiones ideológicos*".

Tant de bo que Negreira continuï investigant i escrivint i, si és possible, amb una mica més de desapassionament i d'objectivitat. I confiem que ningú tenguí l'ocasió d'implantar els vells i "sagrats" guions ideològics que tots coneixem. □

Juan Negreira, *Voluntarios baleares en la División Azul y Legión Azul 1941-1944*, Edicions Miramar, Palma, 1991, 294 pàg. 3.180 ptes.

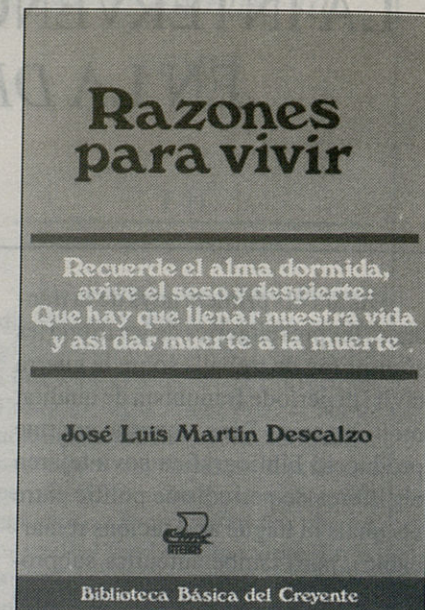
José Luis Martín Descalzo

VICENÇ CALONGE I GUSTÀ

Nascut a Madridejos (Toledo), el 27 d'agost de 1930. Va guanyar premis literaris de prestigi, entre ells el de Poesia Alba de Tormes, el premi Nadal de novel·la pel seu text "La Frontera con Dios", els de Teatre Nacional d'Autors, per "La Hoguera Feliz", i el José María Pemán per "Segundo Juicio de Galileo", i els periodístics Caritas, Conde de Godó, Luca de Tena i Lasalle. Però no sols els premis literaris van ser la seva salvaguarda. Així, treballà com a professor encarregat de la càtedra de literatura castellana, grega i llatina en el seminari de Valladolid. També va treballar a Televisió Espanyola i fou redactor en cap del diari "ABC". José Luis Martín Descalzo va morir l'11 de juny de 1991, després d'haver realitzar una destacada labor intel·lectual, labor definida per la defensa dels seus ideals religiosos a través de l'article, l'assaig, la novel·la, la poesia o el teatre.

De José Luis Martín Descalzo basta veure el seu currículum i la seva bibliografia per adonar-se que va ser un home compromès amb les seves idees, tant en l'acció com en la contemplació. Sens dubte, és un excel·lent escriptor i un agudíssim moralista. Però jo vos vull parlar de com el vaig conèixer. Devia ser per primavera, època en què la natura i la sang bullen, quan encaçant el "no sé què", tal vegada la Veritat o l'Amor en majúscula, em vaig trobar la llum d'en Martín Descalzo. Va ser una de les més grans alegries de la meua vida, no exager. Així, rere cada una de les seves curtes narracions, trobava i

encara trob la mà sàvia que guia cap a una perfecció, no per inalcançable, impossible. Cada narració és una petita llavor que s'arrela en el cor i, malgrat un no vulgui, creix i creix i creix. Jo, personalment, dec molt de la meua possible pau, si és que en tenc, a José Luis Martín Descalzo. Toca tots els temes generals i particulars que a l'home sempre han preocupat i encara preocupen: la mort, el sexe, la droga, la cultura, els doblers, la pobresa, en definitiva la VIDA. Ell va xuclar fins al moll dels ossos totes les angúnies vitals que se'ns presenten, i no va quedar-se embambat, sinó que mitjançant la reflexió, la raó, la in-

tel·ligència i sobretot el sentiment cristià, aixecà columnes de granit on qualsevol home que vulgui ser més home pot recolzar-se sense por a caure en la foscor. I no tengueu cap tipus de prevenció perquè sigui una persona tremendament religiosa, la seva veu és vàlida per a tothom, pel religiós i per l'ateu. Amb ell trobareu conhort i lluita, plany i revolució, haureu guanyat, si li dedicau uns quants minuts del vostre ocupadíssim temps, uns quants graons més en la sempre difícil costa de la vida. Els seus llibres "Razones para el Amor", "Razones para vivir", "Razones para la esperanza" i "Razones para la alegría", haurien d'estar sempre a punt de ser llegits i rellegits. Personalment, gràcies amic José Luis. Tant de bo! algun dia poguem donar-nos la mà. Fins després! □

Ses Piules
Estudi
de
Perruqueria

Carrer Navarra, nº 3, 1er - 07003 Palma - Tel. 71 80 37

Plànols topogràfics
Fotografies aèries

Plaça del Rosselló, 4-A, 3r.
Telefon 72 33 56 07002 Palma de Mallorca

Joaquim Arenas, Cap del Servei d'Ensenyament del Català de la Generalitat de Catalunya

FELIP MUNAR I MUNAR

Joaquim Arenas i Sampera és el Cap del SDEC de la Generalitat de Catalunya des de fa nou anys. Va ser promotor de l'Escola Catalana des dels anys seixanta a Omnim Cultural, introductor del Programa d'Immersió al Principat i ha escrit una sèrie de llibres que analitzen i valoren el procés de la normalització lingüística.

Fa tres anys que organitza el Seminari d'Intercanvis Pedagògics dels Països Catalans els objectius del qual són, bàsicament, crear la necessària interacció entre professors a fi de promocionar l'ensenyament de la llengua i en la llengua, i fer conèixer les diverses situacions de cada lloc.

La sessió itinerant d'aquest seminari s'ha organitzat enguany a Mallorca -Lluc, del 20 al 23 de febrer- amb el suport de la Direcció General d'Educació de la Conselleria de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear i se n'ha fet càrrec el grup de professors que aquest estiu assistiren al Seminari de Prada de Conflent. Aplega un col·lectiu d'ensenyants que hi participen de manera estable i que cada any, al mes de febrer, fa una sessió a un lloc dels Països Catalans -l'any anterior es va desenvolupar a Banyoles.

- D'ençà que sou cap del SDEC, quins avanços s'han produït en l'ensenyament del català?

- El SDEC sempre ha tingut la missió de fer de punta de llança per tal que la situació no s'endormís sinó que es deixondís. Seria injust atribuir només al SDEC la tasca de normalització, puix que és tot el sistema educatiu que ha de fer normal l'ús de la llengua. El SDEC ha de coordinar, planificar, imaginar solucions, fer estudis perquè l'educació avanci en llengua i continguts catalans. I en aquest sentit sí que podem dir que el SDEC condueix 12 programes, tres dels quals són molt importants pels resultats i incidència a l'escola:

1. El Programa d'Assessorament, que propicia 587 seminaris per a mestres cada quinze dies.

2. El Programa d'Immersió Lingüística, que produeix el canvi de llengua llar/escola a més de 51.000 infants per voluntat expressa de llurs pares.

3. El Programa d'Incentivació Territorial, que es con-

Joaquim Arenas; i Mn. Manunta, de l'Alguer.

creta en els Plans Intensius de Normalització Lingüística. Es tracta que tots els centres educatius d'una contrada -ciutat o comarca- funcionin en català o provoquin l'ús del català en tots els sectors educatius.

- Quines diferències més notables detectau entre la situació del Principat i la de les nostres illes?

- En primer lloc cal dir que hi ha una situació bastant semblant amb la que el Principat vivia l'any 78 on l'administració autonòmica havia de tenir cura de l'ensenyament del català i el MEC de tota l'educació. Aquesta dualitat comportava una sèrie de dificultats, previsibles d'entrada, que resolguérem de manera conjunta i cordial perquè una part de la mateixa Inspecció i dels Delegats Territorials havien col·laborat amb Omnim Cultural per l'ensenyament del català, i jo mateix hi havia intervingut.

Aquest fet ja va marcar unes vies d'entesa més que

de desavinença. De totes maneres, és evident que s'ha passat de la foscor a la claredat, però no podem quedar enlluernats perquè encara hi ha bastants de problemes.

Jo desitjaria per a les Balears i Pitiüses que qui detenti el poder emprengui decididament la normalització de l'escola i dels instituts, perquè de cara a la reforma educativa i a la incorporació a Europa no podem posar en perill el pretigi i l'ús de la llengua pròpia quan els seus ciutadans tenen deixen al plurilingüisme.

- *Quins entrebancs han aparegut a l'hora de desenvolupar la vostra tasca?*

- Si he d'ésser sincer, durant els catorze anys que he treballat en el procés de normalització des de l'administració, he tingut la confiança dels Directors Generals i Consellers i he pogut tirar endavant tots els programes de normalització que havia proposat.

Cal remarcar l'actitud positiva dels pares castellanoparlants que han de-

Participants al seminari, a la porta del Santuari de Lluc.

S'ha de dir, però, que aquesta gran dificultat que fa que avui encara tinguem un 30% d'escoles on el català en la docència no sigui la llengua prioritària està minvant, i gràcies al PIP - Programa d'Immersió per a Professors - no solament s'aconsegueixen professors que dominin el català, sinó que a més entenguin allò que vol dir

l'humanisme que impliquen, són aplicables a qualsevol dels set Països Catalans.

- *Quina valoració feis del Nou Model Educatiu per a les Illes Balears elaborat per la Direcció General d'Educació?*

- Fa temps que em va arribar el text. La característica més important, per a mi, és el caràcter plurilingüe primerenc del tractament lingüístic. Certament, convenen documents que marquin les directrius de com ha d'ésser la reforma, que cada un dels nostres Països ha de constituir un nou sistema educatiu.

La lectura que n'he fet em porta a manifestar la meua satisfacció perquè quan parla de llengua base d'aprenentatge i de la utilització d'aquesta llengua als centres educatius, només s'hi pot interpretar una viabilitat pedagògica entenent que el català és la llengua axial de l'educació, la llengua de la cultura escolar i la llengua marc de referència que ha de constituir el fonament del edifici plurilingüe que es pretén.

Sempre he entès que la llengua no és només un vehicle de comunicació sinó que és, també per ella mateixa, un contingut, i per això som com parlem i parlem comensem.

D'aquí la importància que la llengua dominant en l'educació sigui la llengua del país, perquè tant aquí com a Europa hem de ser tal com som. □

Lluc, 23-2-1992.

Visita al camp d'aprenentatge de Binifaldó.

manat que llurs fills fossin educats en la llengua pròpia del país perquè se sentien arrelats a Catalunya.

No podem dir el mateix dels professors. De bell antuvi hi va haver pedagogs que per a ells l'escola catalana només podia anar per vies de la catalanitat. Per això mateix hi va haver un sector d'ensenyants que es va desentendre d'aquest procés positiu i només s'hi va incorporar quan les disposicions legals varen posar mesures d'incentivació i el Tribunal Constitucional de l'estat les ha donades per bones.

escola catalana, i la seva actitud comença a ésser tota una altra.

- *Són aplicables aquestes mesures a la resta dels Països Catalans?*

- Aquestes mesures i estratègies que s'han aplicat són de caire positiu: sempre s'ha anat sumant i mai restant. Considerar com de casa aquells que procedeixen de fora. S'ha volgut educar amb la llengua territorial sense ambigüitats, tal com diu la UNESCO referint-se a la llengua materna i, per tant, aquests principis innovadors per

ELEMENTS DECORATIU FACTORS DECISIUS

Nosaltres sabem bé que la decoració, la personalització de la seva llar, és el resultat d'una tasca conjunta: espai, mitjans, formes i productes diversos. Elements decoratius que donen forma i vida exclusiva al seu entorn familiar.

S'ho imagina sense rajoles?
És clar, són factors decisius!
Completi la seva decoració a PREFAMA.

PREFAMA

■ PALMA DE MALLORCA:

Exposició:
Anid. Lluís Salvador, 84 - Tels. 75 54 45 - 75 16 31

Magatzems:

Poligon Son Castelló, Gran Via Asima - Tel. 29 40 04
Poligon Ca'n Valero, C/ 4 Novembre, 11 - Tel. 20 66 66
Ca'n Blau, C/ Sócrates, s/n - Tel. 27 01 61

■ LLUCMAJOR:

Oficines, Fàbrica i Exposició:
Bisbe Pere Roig, 29 - Tels. 66 01 50 - 66 01 54

■ S'ARENAL:

Magatzem i Exposició:
Carretera Militar, 228 - Tel. 26 22 38

■ CALA D'OR:

Magatzem i Exposició:
Ctra. Calonge - Cala D'Or, Km. 1,500
Tels. 65 82 10 - 65 82 28

■ PORRERES:

Fàbrica i Magatzem:
Ctra. Campos, Km. 0,400 - Tel. 64 71 05

FEIM FEINA PER POSAR LA CULTURA A L'ABAST DE TOTHOM

A través del Centre
Coordinador de
Biblioteques i amb la seva
xarxa de 52 biblioteques,
el **CONSELL INSULAR DE
MALLORCA** apropa, dia a
dia, la cultura a tots els
ciutadans.

Aquest Centre, que va
nèixer l'any 1985 amb tan
sols onze biblioteques, en
l'actualitat cobreix
gairebé la totalitat de
l'àmbit insular, refermant
la decidida voluntat i la
tasca continuada del
**CONSELL INSULAR DE
MALLORCA** a l'hora de
posar la cultura a l'abast
de tothom.

**CONSELL INSULAR
DE MALLORCA**